

בהעלותך את הנרות

חוברת זו נכתבה כדי לעסוק בימי החנוכה
בדיני המנורה שבמקדש
ולא להלכה כלל

חנוכה תשפ"ב

**חלק מהדינים כאן הם רק הידור, או שיש עוד טעמים,
או שהם דעה יחידאה, על כן אין לסמוך על דינים אלו
להלכה כלל בלי עיון היטב במקורות.**

התודה והברכה להרב ח"י שליט"א על המסירות והעזרה
הרבה בעריכת החוברת בנדיבות לב, הקב"ה ימלא כל
משאלות ליבו לטובה ויצליח בכל אשר יפנה.

נשמח לקבל עוד דינים ומנהגים
שהם דומים למנורה וכן הערות
טל' 03-6189607 • פקס: 077-4704935
מייל: t8429433@gmail.com

תוכן הענינים

5	הקדמה
8	פרק א: דיני השמן
13	פרק ב: דיני הפתילות
15	פרק ג: דיני המנורה
17	פרק ד: מקום ההדלקה
19	פרק ה: זמן ההדלקה
21	פרק ו: הכנת המדליק
22	פרק ז: הכנת המנורה
26	פרק ח: דיני ההדלקה
29	פרק ט: איסור הנאה
31	פרק י: הרואה נר חנוכה
32	פרק יא: מותר השמן
34	פרק יב: הדלקה בבית הכנסת

"בהעלותך את הנרות"

למה נסמכה פרשת בהעלותך לחנוכת המזבח, שכשהקריבו י"ב הנשיאים לחנוכת המזבח ולא הקריבו הלויים עגמה נפשם. אמר הקב"ה למשה "דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות" - יש להם חנוכה אחרת שיעשו בניו של מתתיהו כהן גדול וחשמונאי ובניו.

(המנהיג ריש הלכות חנוכה בשם ירושלמי)

... יש חנוכה אחרת שיש בה הדלקת נרות, ואני עושה בה לישראל על ידי בניך נסים ותשועה וחנוכה שקרויה על שמם, והיא חנוכת בית חשמונאי. לפיכך הסמיך פרשה זו לפרשת חנוכת המזבח.

(רמב"ן במדבר ח' ב' בשם מגילת סתרים לרנ"ג)

"בהעלותך את הנרות" - על ידי חשמונאים. שעתידים יוונים לטמא את המזבח, ויבואו חשמונאים מזרע אהרן ועל ידם חנוכה.

(פירוש הרוקח במדבר ח' ב')

"בהעלותך את הנרות" - סמך לנרות חנוכה, רמז לחנוכה לפרסומי ניסא בנרות.

(בעל הטורים במדבר ח' ב')

הקדמה

חז"ל תיקנו מצוות הדלקת נרות חנוכה משום פרסומי ניסא, ולכן רוב דיני ההדלקה הם כדי שהנס יתפרסם כראוי.

החידוש בחוברת זו, שבדינים רבים - הראשונים והפוסקים ביארו שהם כדי להשוות את הדלקת נרות חנוכה להדלקת המנורה במקדש.

ויש לבאר בזה ג' טעמים:

טעם א: זכר לנס שנעשה במנורה

הדלקת הנרות היא זכר לנס שנעשה בהדלקת המנורה במקדש, ולכן תיקנו בהדלקה דינים כמו המנורה, שעל ידי זה זוכרים יותר את הנס שנעשה בה.

ולפי זה השוואת הדלקת הנרות למנורה הוא חלק ממצות פרסום הנס, ואם כן יש להדר להשוות אותם כפי האפשר.

טעם ב: ההדלקה נחשבת כהדלקת המנורה

חז"ל נתנו להדלקת נרות חנוכה גדר כמו הדלקת המנורה במקדש¹, ולכן ראוי לקיים בהדלקת הנרות את כל הדינים שאפשר לעשות כמו המנורה.

האחרונים² הוכיחו יסוד זה מהמדרש³ על הפסוק **"בהעלותך את הנרות"** שהקב"ה אמר למשה להגיד לאהרן שהקרבת נרות נהגים רק בזמן בית המקדש אבל הנרות קיימים

1. והטעם שכל ישראל מדליקים נרות חנוכה אף שהם זרים, י"ל שגם הדלקת המנורה כשרה בזר כמו שכתב הרמב"ם ביא"מ ט' ז', ולדעת הראב"ד כשר בדיעבד.

2. עי' פרי צדיק חנוכה אות ז', שפ"א חנוכה שנת תר"מ (ד"ה אא"ז) ותרל"ג (ד"ה מצות), שו"ת חקל יצחק או"ח ג' ד', פחד יצחק חנוכה מאמר י"ב אות י"א, משנת ר' אהרן ח"ג עמ' ס"ז ח"ד עמ' קכ"ז, שפתי חיים ח"ב עמ' ק"ל, נר תמיד (הגר"א וינטרוב) עמ' י"ד, הליכות שלמה מועדים פי"ג הערה 2. וע"ע ירח למועדים (הגר"א אולשין) חנוכה מאמר י"ד, ימי חנוכה (להגר"ד כהן) מאמר כ"ד, שדה אברהם מועדים (הגר"א קוק) שהאריכו בזה.

3. במדבר רבה ט"ו ו', תנחומא בהעלותך ה', וילקו"ש שם.

לעולם. וביאר הרמב"ן⁴ שהכוונה על נרות חנוכה שנוהגים אף לאחר החורבן⁵.

וכן הראשונים הסמיכו את פסוקי המנורה על נרות חנוכה⁶.

ובגמרא⁷ כתוב 'לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה', וביאר הרא"ם⁸ ש'קבעום' היינו שקבעו לדורות את ההדלקה של המקדש!

ולפי זה גם ההשפעות והמעלות שהיו במנורה, נמצאים היום בהדלקת נרות חנוכה⁹.

טעם ג: להתעסק בדיני המנורה

הב"ח¹⁰ כתב שעיקר הגזירה בחנוכה היתה לבטל מהם את עבודת בית המקדש, כיון שהתרשלו בעבודה. וכשחזרו בתשובה ומסרו נפשם על העבודה, הושיעם ה' על ידי הכהנים עובדי העבודה.

והוסיף שלכן הנס נעשה במנורה, תחת אשר מסרו נפשם על קיום העבודה.

ויש לומר שלכן תיקנו דינים רבים בנרות חנוכה כמו הדלקת המנורה, כדי להזכיר ללמוד ולהתעסק בדיני המנורה (וכן בשאר דיני המקדש), ולתקן את ההתרשלות בעבודה שזה גרם את הגזרות¹¹.

4. ריש פ' בהעלותך, וכן ברוקח שם. וכ"כ בזית רענן (למ"א) על הילקו"ש שם. [הנפש החיים ש"א פכ"ב כתב שלא יכלו לקבוע מצוות חנוכה בלי סמך מהמקרא כיון שאין נביא רשאי לחדש דבר, וצ"ן למדרש הזה].
  5. ואינו רק כעין דין נשלמה פרים שפתינו או הלומד כאילו הקריב, שהרי עניינים אלו שייכים גם בקרבנות והרמב"ן כתב שהקרבנות בטלים והמנורה לא בטילה, ומוכח שנחשב כהדלקה ממש! ועי' ספר ענייניו של יום ח"א פמ"ז (עמ' שכ"ט).
  6. בעל הטורים ר"פ בהעלותך על הפסוק בהעלותך את הנרות, וברמב"ן שם בשם מגילת סתרים לרנ"ג, וברוקח ריש הלכות חנוכה ובסוף פרשת אמור על הפסוק "ויקחו אליך שמן זית זך".
  7. שבת כ"א ב'.
  8. על הסמ"ג הלכות חנוכה (בסוף המ"ע), הובא בב"ח או"ח תר"ע ג'. ומתרג' בזה מדוע לא הזכירו את ההדלקה שהיא העיקר.
  9. בשבת כג: כתוב הרגיל בנר הוי"ן ליה בנים תלמידי חכמים, ופירש"י נר שבת וחנוכה, והבה"ג הר"ח הרא"ש הר"ן והעין יקב גרסו בגמ' רק נר חנוכה. וי"ל על פי הגמ' ב"ב כה: הרוצה להחכים ידרים וסימנך מנורה בדרום, [ובתרגום יב"ע שמות מ' ד' כתב שבמנורה גנוז החכמה שמשולה לאור, ובחומש הגר"א ר"פ בהעלותך מובא מהגר"א בכמה מקומות שבמנורה כלול נ' שערי בינה], וכיון שהדלקת הנרות היא כהדלקת המנורה לכן הוי"ן ליה בנים ת"ח. וכ"כ הנצי"ב בהרחב דבר ר"פ בהעלותך.
  10. או"ח ס"ס תר"ע.
  11. כעין זה כתב בספר מעשי למלך על הרמב"ם בית הבחירה פ"א ה"א סק"י (ד"ה ולדעתי) לתרג' את קושית הט"ז תרפ"ח א' מדוע לא עשו זכר למקדש בנס חנוכה כמו שעשו בפורים. ותירג' שבנר חנוכה כל מה שעושים הוא בשביל הנס שנעשה במנורה שבמקדש, ואין לך זכר למקדש ודרישה לציון יותר מזה [ולכן עשו רק זכר למנורה ולא לשאר הנסים].
- וק"ק שתקנת נרות חנוכה היתה בזמן המקדש ולא היה צריך לעשות זכר למקדש. לכן ביארנו ע"פ הב"ח

ולפי זה בזמנינו שאין בית המקדש ויש את הגזרות, חובה כפולה למסור נפש להתעסק בדיני המנורה ושאר דיני המקדש להראות שאיננו מתרשלים בעבודה. ובזכות המסירות נפש לעסוק ולעיין בדיני העבודה והמנורה, נזכה בקרוב לתשועה גדולה ופורקן כהיום הזה, ויתקיים בנו "אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו מהרה לאורו".

למהדורה רביעית (תשפ"ב):

חוברת זו יצאה בס"ד בכמה מהדורות, ורבים אמרו שהתעוררו ע"י החוברת להדר ולכוון יותר בהדלקת הנרות. וכן עורר את הציפייה והתפלה לזכות לראות את עבודת בית המקדש בתפארתו, וחיזק את לימוד ובירור דיני העבודה. במהדורה זו נוספו בזכות הרבים עוד דינים, ויה"ר שיהיה לתועלת ולא נכשל בדבר הלכה.

פרק א: דיני השמן

- א.** להדליק בשמן ולא בנרות שעווה, כמו הדלקת המנורה¹. ועכ"פ בשעווה מהותכת².
- ב.** י"א שאין להדליק בגזיר עץ³, או בגזז⁴, או בנורת ליבון⁵, כיון שאין בהם שמן ואינם כמו המנורה.
- ג.** מצווה להדליק בשמן זית, כמו הנס שנעשה במנורה⁶.

1. מאירי שבת כא. (ד"ה ממה) נוי מצווה להדליק בשמן כיון שהנס נעשה בשמן. שו"ת מהר"י ברונא ל"ט, הובא בשיירי כנה"ג תרע"ג ובמ"ב שם סק"ד, וכ"כ הפר"ח. במחצה"ש שם הביא דעת המהר"ל מפראג (בספרו נר מצווה) שאין להדליק בנרות כלל, והובא בשעה"צ ד', וע"ש בשעה"צ שאין נוהגים כוותיה. בשעה"צ תרע"א ס"ח הביא בשם בנין עולם סי' ל"ד שבליהא הראשון עדיף להדליק בשמן זית אף שע"ז בשאר הלילות לא יוכל לקיים להיות כמהדרין מן המהדרין.

2. מור וקציעה ר"ס תרע"ג שאם אינו מהותך אין שם שמן עליו וצריך לעשות כל מה שאפשר דוגמת הנס.

3. עיין מנחת שלמה תנינא נ"ח ז' (ובמאורי אש פרק פ"ה ענף ב' והליכות שלמה פט"ו א') וביאר כיון שהנס נעשה בשמן, ואף בשמן לא מעכב אך צריך להדליק בדבר שנשאב ע"י פתילה. וכתב לפי"ז בחשוקי חמד חנוכה סי' י"ג שאין להדליק בפתילה בלי שמן ע"ש.

4. פתחי שערים שבת כא: כיון שאינו ע"י שמן ופתילה ולא דומיא דמנורה, וכן לדעת הגרש"ז הנ"ל כיון שאינו נשאב. ועי' לבושי מרדכי תליתאה נ"ט.

5. באחיעזר ח"ד סי' ו' כתב משום מעלת שמן זית דומיא דמנורה, אמנם בכה"ח תרע"ג י"ט ביאר כיון שהנס היה ע"י הדלקת שמן ופתילה, ועוד שהמנורה היתה נדלקת ע"י אדם וזה ע"י מכונה. וכ"כ במקראי קודש חנוכה כ', ובמאורי אש הנ"ל (ד"ה ועוד נראה, וד"ה ברם). וע"ע הר צבי ח"ב קי"ד, ציץ אליעזר ח"א כ' פי"ב.

6. כלבו מ"ד ואורחות חיים אות ז' מצווה מן המובחר בשמן זית שבו נעשה הנס, הובא בדרכ"מ תרע"ג א'. וכ"כ בב"י שם בשם הרוקח רכ"ו ומרדכי שבת רס"ח, ובמאירי שבת כא. (ד"ה ממה) בשם תוס'. וכן פסק הרמ"א תרע"ג א'. ובלבוש סעי' ב' ופר"ח ביארו כיון שבו נעשה הנס ובח"א כלל קנ"ד ח'. בכה"ח י"ב הוסיף ועוד שבו היו מדליקין את המנורה.

וכן השל"ה (מסכת תמיד פרק נר מצווה אות א') בתחילה כתב כיון שהנס נעשה בשמן זית, והוסיף רמז מהפסוק "שמן זית זך" ו"בהעלותך את הנרות" ע"ש, וסיים על כן צריך להדליק בשמן זית כמו בנרות של מנורה! וכ"כ הראש יוסף שבת כג. (בגמ' אמר אביי).

[ו"י"א שאף המדליק בשאר שמנים יש לו את המעלה של דומיא דמנורה (אף שאינם דומיא דהנס) כיון שבשאר מנורות שעשה שלמה כשר שאר שמנים. ועיין בהערות הגריש"א (שבת כא.) שתירץ בזה את קושיית רע"א איך שייך שאר שמנים חוץ משמן זית ע"ש].

אמנם פשטות הגמ' שבת כג. ובתוס' שם (ד"ה מריש) משמע שמעלת שמן זית הוא רק משום שאורו צלול ולא משום דומיא דמנורה, וכ"כ בבנין עולם ל"ד ו', ובאגרו"מ ח"ט מ"ט ו'. ובפני יהושע שבת כא: (ברד"ה ואסור) הוכיח מכאן שלא תיקנו לעשות דומיא דמנורה, ועיין ראש יוסף שם. בחידושי מהרצ"א מאמר ז' אות ה' מיישב שהגמ' הוצרכה לטעם זה כיון שמדובר גם בנר שבת.

- ד. י"א שאף אם הכין נרות והביאו לו שמן זית יוציא את הנרות וידליק בשמן המובחר⁷, ויש לבאר כמו בקדשים שמובחר עדיף⁸.
- ה. מצווה שהשמן יהיה זך⁹, כמו במנורה¹⁰.
- ו. אולי יש הידור להוציא את השמן על ידי כתישה ולא על ידי טחינה או טעינה, כמו במנורה¹¹.
- ז. י"א שאם יש לכלוך בשמן¹² אינו מהודר, כיון שאינו זך ופסול למנורה¹³.
- ח. צריך להדליק בשמן המותר באכילה¹⁴, ויש לבאר כדי שיהיה כמו במנורה¹⁵.

כמה פוסקים נקטו שגם בשאר שמנים אפשר לקיים דומיא דהנס, עי' מהר"י ברונא ל"ט, מהרש"ל פ"ה, פר"ח תרע"ג מנחת פתים שם, ומ"ב סק"ד ושעה"צ.

7. חכ"צ סי' מ"ה והוכיח מקרבנות שמובחר דוחה מעלת ראשון. והובא בשע"ת תרע"ג א'.

8. השבוי" ח"א ל"ז חולק ונוקט שימשיך להדליק בנרות. וביאר בשבט הלוי ח"ג ע"ט את טעמו דמובחר בקדשים הוא דין דא' מיוחד ואינו שייך ל'זה אלי ואנוהו'. אמנם בדעת החכ"צ י"ל דשמן בחנוכה הוא דומיא דהדלקת המנורה ויש לו דין מובחר כמו בקדשים. [אך יל"ע שהחכ"צ כתב כן גם באתרוג, וי"ל].

9. ברוקח ריש הלכו' חנוכה למד מ"ויקחו אליך שמן זית זך" רמז לחנוכה שמן זית זך מצוה מן המובחר. וכ"כ בקונטרס סוד הדלקת נ"ח לר"י בן הראב"ד (מובא בספר הזכרון להגר"י הוטנר עמ' רל"ג, ובקובץ המועדים עמ' ג') התנאי הג': "לחזור אחר שמן זית זך, דבשמן זית נעשה הנס, והיותר זך הרי משובח".

10. הנה במנורה כשר רק השמן הראשון הרביעי והשביעי, עי' מנחות פו. ורמב"ם איסור"מ ז' י'. ולכא' אף שהשמן זך שבזמנינו אינו בדרגה זו (עיין הערה הבאה), אך ראוי להדר שיהיה זך כמה שאפשר.

11. טחינה פסול לדעת ר' יהודה במנחות פו., וכן פסק הרמב"ם איסור"מ ז' ח', וליקוטי הלכות במנחות שם. וטעינה בקורה פסול לכו"ע.

וכ"כ באגרו"מ ח"ט עמ' פ"ה, ותשובות והנהגות ח"ו ס"ס קנ"ג ששמן בזמנינו אינו נחשב זך. ואף שהשמן בזמנינו זך מאוד, אך למנורה צריך שיהיה זך מתחילת עשייתו ולא שיזככוהו אח"כ, כמבואר בתוס' השלם ר"פ תצוה (אות ו') ובמפרשי רש"י שם (ספר הזכרון ולבוש האורה).

ובאלשיך שם כתב ששמן ישן טחון שהשמרים שקעו הוא יותר זך משמן חדש כתית ולא טחון ומ"מ צריך דוקא כתית, וכ"כ בטהרת הקודש מנחות פו: (בגמ' יכול) בשם הרמ"א.

אמנם בפניני חנוכה פ"ז (עמ' קמ"א) הובא בשם הגריש"א ששמן זך שבזמנינו כשר למנורה, וצ"ע.

12. כגון שנפל לכלוך מהפתילה השרופה, או שנשאר שאריות מהיום הקודם.

13. פניני חנוכה פ"ז (עמ' קמ"א) בשם הגריש"א. [וכן מבואר בתוס' השלם עה"ת ריש פ' תצוה (אות ח') שלכלוך חיצוני פוסל במנורה].

14. בפוסקים האריכו לאסור שמן האסור בהנאה בכמה אופנים, עי' שד"ח ח"ט מערכת חנוכה י"ד, ובמ"ב תרע"ג ב', ובשע"ת א'. (אמנם לא כתבו מדין המותר בפיק, או משום משקה ישראל דומיא דמנורה).

15. באו"ש לולב ח' ב' ופרה ב' כתב שצריך בשמן למנורה ממשקה ישראל - מהמותר לישראל. וכ"כ בזרע אברהם כ' י"ח (וע"ש מ"ג ג'), מקור ברוך ח"ב ד', אמרי יושר ח"ג צ"ד, גור אריה יהודה י"ט ג' ד'. ועיין כתבי קה"י שבת ס"ס כ"א.

במהרש"ם ח"ט ל"ט (סוד"ה ובאמת) כתב בתחילה שצריך שיהיה מן המותר בפיק דומיא דמנורה, וע"ש שדחה.

בהערות הגריש"א שבת כא. (בלקט דינים העולים מהשיעור) הובא בשמו שנסתבר שבמנורה צריך ממשקה ישראל כמו במנחות ונסכים, והמדליק בחנוכה בשמן שריפה אין לו מעלת דומיא דמנורה. (וע"ש כ"א: סוף

- ט. אין להדליק בשמן מאוס¹⁶, ויש להוסיף שפסול כמו המנורה¹⁷.
- י. וכן י"א שאין להדליק בשמן שהיה תחת המטה¹⁸.
- יא. י"א להדר שהשמן יהיה ראוי לאכילה¹⁹, כמו בשמן למנורה²⁰.
- יב. וכן להדר לא להדליק בשמן מבושל²¹, שאינו כשר למנורה²².
- יג. ראוי לא להדליק בשמן קרוש, לדעות שאינו כשר למנורה²³.

את כ' עוד טעם).

16. במ"ב תרע"ג ג' כתב שאם נמצא עכבר בשמן הוא מאוס ואסור לנר חנוכה [משום הקריבהו נא לפחתך, עי' מ"ב קנ"ד מ"ט].
17. יתכן שאף לדעות שבמצוות אין דין הקריבהו, כאן ראוי להדר משום שצריך להדליק דומיא דמנורה. וכ"כ בחשוקי חמד חנוכה סי' ט' לא להדליק בשמן מאוס (מבית תיפלתם וכד') כיון שצריך להיות דוגמת הנר במקדש ע"ש.
18. בבא"ח וישב י"ב כתב לא להדליק בשמן שהיה תחת המטה משום הקריבהו נא לפחתך, והובא בכה"ח תרע"ג י"א. אמנם י"א שכשר, עי' דברי יציב יו"ד לא, ועוד.
19. דעת הגריש"א זצ"ל שראוי שהשמן יהיה דומה לשמן שבהדלקת המנורה במקדש, ובמקדש צריך שיהיה ראוי לאכילה. עי' אשרי האיש ח"ג פל"ד ט"ו, פניני חנוכה פ"ז (עמ' קל"ח ואילך), הליכות והנהגות עמ' 8, ועיין ישא יוסף (להגר"י אפרתי) ח"א קמ"ד.
- וכ"כ באילת השחר שבת כג. (בגמ' מהדר) שיש הידור לקחת שמן הראוי לאכילה שדומה לשמן המנורה. נפק"מ בשמן שיש בו הרבה חומציות שאינו ראוי לאכילה. וצריך בירור במציאות במיני 'שמן למאור' האם הם ראויים לאכילה.
- אמנם בבא"ח שנה א' וישב ושנה ב' נח כתב שאפשר לקיים מצווה מן המובחר בשמן זית מר שאינו ראוי לאכילה. וכן דעת הגרנ"ק (חוט שני חנוכה פ"ט ט', פסקי שמועות עמוד ק') והגר"ח (אדני פז ח"ב עמ' רל"א) שאי"צ שמן הראוי לאכילה.
20. וצ"ע המקור שבמנורה צריך שמן הראוי לאכילה. ואולי הטעם משום 'הקריבהו נא לפחתך'. והנה במשנה במנחות פה: כתוב ששמן אנפיקנין כשר למנורה, וכן פסק הרמב"ם איסור"מ ז' י"ב והח"ח בליקוטי הלכות במנחות שם. ובפיה"מ להרמב"ם מכאן שטעמו מר, וברע"ב ותפא"י כתבו מר מאוד. משמע שאין צריך שיהיה ראוי לאכילה, וי"ל.
21. הגריש"א שם, ולכן ראוי שיהיה שמן כתיבת בכישה קרה שאינו מבושל. וכ"כ בתשובות והנהגות ח"ג רי"ח.
22. מנחות פו. שמן זית כבוש שלוק שרוי וכו' פסול. ובפשטות הכוונה ששלוק את הזיתים דומיא דכבוש ושרוי, ויל"ע האם גם שמן מבושל פסול. ועי' שו"ת אבנ"נ יו"ד קי"ג ס"ק י"ז י"ח.
- ובתשוה"נ שם כתב ששמן מבושל נשתנה, ועוד שמוסיפים בו חומרים שמשנים את הטעם והמראה ואינו דומה למקדש.
23. במור וקציעה ריש סי' תרע"ג כתב שאין להדליק בשעווה שאינה מהותכת כיון שאין שם שמן עליו כלל, ולכא' ה"ה שמן קרוש.
- ובתשובות והנהגות ח"ג רי"ח כתב ששמן קרוש הוא כמאכל ואין בו תורת שמן, ועוד שאינו זך כיון שנעשה קרוש ע"י הוספת חומרים, ואינו דומיא דמקדש. ועי' מועדים וזמנים ח"ב קמ"ה. וכן דעת הגרנ"ק זצ"ל שאם הוא פסול למקדש אינו הידור לנ"ח (עי' פסקי הלכות מהגר"י"א דינר פ"ט א').
- אמנם בשבט הלוי ח"ט קמ"ג כתב שאף שפסול להדלקה במקדש כיון שצריך שיהיה משקה, נחשב הידור לנ"ח ע"ש. ועי' חשוקי חמד חנוכה סי' י"ז, ובקובץ 'בית אהרון וישראל' כסלו תשנ"ו (גליון ס"ב עמ' ס"ה).
- ויל"ע דבמרדכי שבת (פ"ב) כתב שסתם שמן זית הוא קרוש, ומשמע שנחשב אוכל ולא נשתנה וכשר. וכן

- יד.** וכן ראוי לא להדליק בשמן שמעורב בו חומרים, שאינו כמו המנורה.²⁴
- טו.** י"א שראוי לא להדליק בשמן העשוי מגרעיני הזית²⁵, שאינו כשר למנורה.²⁶
- טז.** י"א שאין לערב שמן פסול (או שמן מהגרעינים) כיון שאין בזה ביטול, כמו במנורה.²⁷
- זז.** מי שאינו מדליק בשמן זית יש הידור להדליק בשמן שומשמין, שמעט שמן דולק זמן רב כמו הנס שנעשה במנורה.²⁸
- יח.** אורח צריך להשתתף עם בעה"ב בשמן²⁹, כמו שמן המנורה שנקנה מתרומת הלשכה, וכל ישראל היו שותפין בו.³⁰

ברבינו גרשום מנחות ע"ד ע"ב כתב שמתנדב שמן - יכול לעשות קמיצה ע"י שמקרישו, משמע ששמן קרוש נחשב שמן. וכן הוכיח באילת השחר ויקרא ו' ו', וציין למ"ב קנ"ח ס"ד לעניין משקין שקרשו.

24. תשובות והנהגות ח"ג ר"ח כתב שאם מערב חומר שמשה טעם ומראה אינו מובחר כיון שאינו דומה למקדש.

25. פניני חנוכה פ"ז (עמ' קמ"ה) בשם הגריש"א. ועי' ישא יוסף (להגר"י אפרתי) ח"א קמ"ד.

26. כיון שלא נחשב שמן זית.

ובתוס' השלם ר"פ תצוה (אות ו') כתב שיכתוש את בשר הזיתים לבד בקלות, ולא יכתוש את הגרעינים כלל כדי שיצא השמן זך בלי שמרים, משא"כ בטחינה בריחיים נטחנים גם הגרעינים ויוצאים שמרים, ע"ש. אמנם בתשובות והנהגות ח"ו קנ"ג חולק ששמן מהגרעינים כשר למנורה, ומ"מ יש הידור להדליק בשמן מהזית עצמו. והאר"ך בזה ר"א צאלר בקובץ 'משמרת הקודש' עמ"ס מנחות דף פ"ו ע"א ע"ש.

27. עי' פניני חנוכה שם עמ' קמ"ו שלא שייך בזה ביטול ברוב, ובקובץ תשובות ח"ג ק"ד, על פי העונג יו"ט סי' ד' שביטול ברוב לא ניתן דינים (וכ"כ ברוך טעם בשו"ע תרע"א ב', נפש חיה ב'. אמנם יש חולקים על העונג יו"ט, עי' שערי"ו ג' ט"ו, חת"ס אור"ח קע"ח, ועוד).

[ובתשובות והנהגות ח"ו קנ"ג כתב עוד טעמים שאין ביטול בשמן מהגרעינים ע"פ המרדכי בנולד בתערובת, והתר בהתר לא בטיל].

אמנם יש סוברים שמועיל ביטול בשמן עיין א"א (בוטשאש) תרע"ג א', ופתחי עולם על הקיצשו"ע. וכן לענין מנורה במקדש, עיין ראש יוסף שבת כא: (בגמ' אמר רבא), ושפ"א שם כא. ועיין שו"מ תנינא ח"א ע"ו ד"ה והנה (השני), ולקח טוב כלל ו'.

28. בשבת כ"ג ע"א כתוב שאביי היה מהדר להדליק בשמן שומשמין דמשיך נהורא טפי, וביאר במאורות נתן סי' ל"ה בשם הגרי"ז מבריסק שטעמו משום דומיא דמנורה. [וכתב ליישב בזה קו' הנזירות שמשון על המג"א תרע"ב ג' שכתב שאין הידור להוסיף שמן מאביי שהידר להדליק בשמן שומשמין וכן הק' השו"מ מהדו"ת ח"ד סי' קנ"ה]. דברי הגרי"ז הובאו גם במועדים וזמנים ח"ב קמ"ה.

29. שבת כג., שו"ע תרע"ז א'.

30. במקראי קודש חנוכה כ"א ביאר ששופות אינו מדין לכם אלא דומיא דמנורה, שצריך שיהיה שייך לכל ישראל, ובזה ביאר מדוע סגי בפרוטה ואי"צ שהכל יהיה שלו ע"ש. אבל ברמב"ן ורבינו דוד בפסחים ז: ובר"ן שם כתבו שצריך להדליק בשמן שלו. וי"מ שכוונתם שיש דין 'לכם', עי' שבות יצחק (ח"ח פ"ט אותיות א' ד'). וכן משמע בשעה"צ תרע"ז ט' שכתב שצריך לקנות באחד מדרכי הקנין.

אמנם בשד"ח ח"ט מערכת חנוכה ט"ו, שבת הלוי ח"ג פ', חוט שני חנוכה (עמ' ש"ד), הליכות שלמה חנוכה בדבר הלכה י"ג י"ב כתבו שאין דין לכם וע"ש שביארו את הראשונים מדוע צריך שותפות בפרוטה.

- יט.** יש לומר שלכן מועיל שותפות בפרוטה³¹, כמו במנורה שבהקדש מעות קונות³².
- כ.** ולפי"ז אפשר לומר שגם כשאינו אורח ומדליק בעצמו, צריך שהשמן יהיה שלו ולא של הפקר, כמו במנורה³³.
- כא.** י"א שאין להדליק בשמן של איסוה"נ כיון שמיכתת שיעוריה³⁴, ויש לבאר שצריך שיעור בשמן כמו שמן המנורה³⁵.
- כב.** עני שאין לו שמן צריך למכור את כסותו כדי לקנות שמן, וי"ל כמו במנורה שצריך שיהא בה חלק לכל ישראל³⁶.
- כג.** יש מדקדקים להדליק בשמן מזיתי ארץ ישראל³⁷, וי"ל כמו במקדש³⁸.

-
31. אף שמטלטלים לא נקנים בכסף.
32. כמבואר ב... שבהקדש כסף קונה, ותיקנו כאן דומיא דמנורה.
- עין אמרי אמת מכתבי תורה י"ד ובשבת הלוי ח"א נ"א ב' שהקשו כן איך מועיל שותפות בפרוטה, ותיצו שבמצוות מעות קונות (כמ"ש הרמ"א חו"מ קצ"ט ג', והובא בביאוה"ל ס"ס תרנ"ו ד"ה ועיין עיי"ש).
33. שצריך שהשמן יהיה שייך לציבור ולא הפקר.
- אמנם כמה אחרונים כתבו שאפשר להדליק נרות חנוכה בשל הפקר, עי' שבט הלוי ח"ג פ', חוט שני עמ' ש"ד, ומשנה הלכות ח"ו קי"ח. בלהורות נתן ח"א ל"א ט"ו כתב שגם בהפקר נחשב דומיא דמנורה כיון שמה שנתוסף אצל החשמונאים בדרך נס הוא הפקר והדליקו בזה, ע"ש שדן בזה.
34. שע"ת תרע"ג א' בשם שער אפרים. אמנם בפמ"ג שם (א"א א') מסתפק בזה.
35. עי' שדה אברהם מועדים מ"ה סס"ק ה'.
- והחולקים סוברים כמו שביאר בשד"ח ח"ט מערכת חנוכה סק"ג (ד"ה אך) בשם השב יעקב ועוד שלא שייך כאן כתותי כיון שהדין חצי שעה אינו דין שיעור בשמן אלא רק שידלק חצי שעה. וכ"כ בישועות יעקב תרע"ג סס"ק א'. ועיין לקמן פ"ז סוף הערה 23.
- [באגרו"מ אור"ח ח"א קדשים כ"ו ענף א' ד"ה וניחא ביאר את הדעות ששמן של איסוה"נ פסול שכיון שמיכתת שיעוריה נחשב שהשמן מפוזר ואין מספיק שמן בהדלקה. והחולקים סוברים שכתותי נאמר רק בדבר שצריך גוש אחד, כמש"כ בערוה"ש אור"ח תרע"ג ה'.]
36. זמנים ומועדים חנוכה ס"א ענף א' אות כ"ח ע"פ הרמב"ם שקלים א' א' שצריך למכור כסותו כדי לקיים מצוות מחצה"ש.
37. עיין תשובות והנהגות ח"ו ס"ס קנג.
38. שלקחו מתקוע כמ"ש במשנה במנחות פה: [והראשונים כתבו שבחנוכה היה צריך נס ח' ימים כדי ללכת ד' ימים לתקוע להביא שמן טהור ולחזור ד' ימים, עיין האשכול ואבודרהם הלכות חנוכה, מאירי ור"י מלוניל שבת כא:]. ובערוה"ש העתיד ס"א ט"ו כתב שלכתחילה מביאים מנחות ונסכים מארץ ישראל.

פרק ב: דיני הפתילות

- א. מצווה להדליק בפתילות כמו הדלקת המנורה¹, ולא בכוסיות צרות עם שמן בלי פתילה².
- ב. י"א שאין להדליק בגזיר עץ, או בגז, או בנורת ליבון, כיון שאין בהם פתילה, ואינם כמו המנורה³.
- ג. מצווה מן המובחר לעשות את הפתילה מצמר גפן או פשתן⁴, וי"ל כיון שבהם השלהבת עולה מאיליה כמו במנורה⁵.
- ד. י"א לעשות את הפתילות רק מפשתן⁶, וי"ל הטעם כמו במנורה⁷.

-
1. מהר"ל מפראג בספרו נר מצווה (ד"ה אמר יהודה) ע"ש באריכות.
  2. בשו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב ל"א כתב שיוצאים בלי פתילה כיון שאי"צ ממש דומיא דמנורה, אך למצווה מן המובחר צריך שמן ופתילה, הובא בשד"ח ח"ט מערכת חנוכה ס"ק טו"ב. ועיין פתחי מגדים סימן כ"א. ובשפע חיים חנוכה כ"ב (וקמ"ח) כתב שהנס בחנוכה היה שהשמן דלק בלי פתילה.
  3. כנ"ל פרק א' סעיף ב'.
  4. ח"א כלל קנ"ד ח', קיצור שו"ע קל"ט ד', מ"ב תרע"ג ב'. ובקונטרס סוד הדלקת נ"ח (הנ"ל פ"א הערה 9) כתב שראוי לחזר אחר צמר גפן שיהיה נסרק במסרק.
  5. כמבואר בשבת כא. שצריך במנורה פתילות שהשמן נמשך בהם ונלמד מדין שתהא שלהבת עולה מאיליה, וכ"כ הרמב"ם תמו"מ ג' ט"ו והח"ח בליקוטי הלכות תמיד ל., ועיין לקמן פ"ח אות ח'. בפני יהושע שבת כא: (ברד"ה ואסור) מוכיח שאי"צ לעשות דומיא דמנורה ממה שלא תיקנו שצריך פתילות שכשרות למנורה. בראש יוסף תירץ שלא בכל דבר עשו כמו המנורה ע"ש.
  6. מועד לכל חי כ"ז י"ד בשם הראש יוסף.
  7. לפי דעת הירושלמי שבת ב' ג' וסוכה ה' ג' שרק פשתן כשר במנורה. הובא בר"ח שבת כ: כא. ובסוכה נב:, וכן הובא בהגמ"י שבת פ"ה אות ו' ודרכי משה או"ח רס"ד א' ושו"ע הרב שם. [אמנם הרשב"א שבת כ"ז: במשנה מבאר שהירושלמי ממעט רק את יוצא מן העץ ע"ש].
- עו"ל שהטעם בפשתן כדי לעשות דומיא דפתילות שבמנורה שעשאו מביגדי כהונה שהם היו מפשתן, כמבואר בשבת כא., וברמב"ם כלה"מ (פ"ח ה"ו).

- ה. וי"א לעשות פתילות עבות, כמו שעשו במקדש שאין עניות במקום עשירות⁸.
 וי"א לעשות פתילות בינוניות כמו במקדש⁹.
- ו. אין להדליק בכמה פתילות שנראה כמדורה¹⁰, וצריך להדליק בפתילה אחת כמו המנורה¹¹.
- ז. מותר לעשות פתילה מבגדים ישנים¹², כמו שבמקדש עשו את הפתילות מבגדי כהונה שבלו¹³.
- ח. אורח צריך שותפות גם בפתילה¹⁴, כיון שצריך להדליק בפתילה דומיא דמנורה¹⁵.

-
8. ליקוטי חבר בן חיים בשו"ע (בילקוט מפרשים) תרע"ב על המ"א ג', וכן כתב עמודי אור ס' מ'. ובזה תירץ את קושיית המ"א על הראשונים שמשערים בעבות ביותר ע"ש. אמנם בב"ח תרע"א ד' (ד"ה ומ"ש נ"ל) הביא מהסמ"ג שלא היה במקדש שיעור קבוע לפתילות ע"ש.
9. ח"י הפלאה שבת כא:; וכ"כ בפירושו פנים יפות שמות כ"ז כ"א.
10. שו"ע תרע"א ד'.
11. מהר"ל מפראג בספרו נר מצווה (ד"ה אמר יהודה) ע"ש. וכ"כ בלבוש: "ואין זה זכרון לנס שלא היה באופן זה". ולכאן זה כוונת רש"י שבת כג: ד"ה עשאה "אינו דומה לנר", וכן ביאר בהערות הגריש"א שם שתיקנו נר דומיא דמנורה.
12. מג"א רס"ד ט"ז, וע"ש שמתיר רק אם החוטים דקים. ועיין פמ"ג.
- אמנם החמד משה שם סק"ב דוחה את ראייתו ואוסר גם בחוטים דקים. ועיין מחצית השקל שמיישב את המ"א.
- והנה יש דעות שכמה חוטים נחשב אבוקה, עיין כו"פ יו"ד י"א, וחת"ס סוף מועד בחידושי לאור"ח תל"ג. אמנם התבו"ש ביו"ד שם חולק שלא נחשב אבוקה, וכן הפמ"ג בשפ"ד ב', ובאור"ח רח"צ א"א ד' ובמ"ב שם ח'. ועיין נטעי גבריאל חנוכה פי"ז הערה י"ב שהאריך בזה.
13. כמבואר בשבת כא א'.
14. תשו' הרשב"א תקמ"ב, הובא בפר"ח תרע"ז א', ובפמ"ג תרע"ח א"א ג', וע"ש בפמ"ג ששמע שצריך שותפות גם בשמן וגם בפתילה. וכן כתב בכה"ח תרע"ז ב' ח', ובשבט הלוי ח"א ר"ה (בהגהות לסי' תרע"ז), ושבות יצחק ח"ח פ"ט סק"א אות ב'.
15. כנ"ל סעיף א'.

פרק ג: דיני המנורה

- א. י"א שצריך להדליק בכלי כמו המנורה במקדש שהיא כלי, ולא בקליפי פירות וכיו"ב שאינם כלי¹.
- ב. וכן כלי שאינו ראוי לעמוד על שוליו בלי סמיכה, אינו ראוי להדלקה².
- ג. לפי"ז אין להדביק נרות שעווה על הקיר בלא כלי³.
- ד. וכן לפי"ז לכאור' ראוי להדליק במנורה אחת כמו במקדש, ולא בכוסות נפרדים⁴.
- ה. מצווה לעשות את המנורה מזהב, כמו המנורה במקדש⁵.

---

1. קונטרס סוד הדלקת נ"ח (הנ"ל פ"א הערה 9) כתב שאנו לומדים נ"ח מנרות ביהמ"ק שהיו כלי מכלי ביהמ"ק. והובא בחסד לאברהם מאמר ב' מעיין ב' נהר נ"ח, ברכ"י תרע"ג ו', שע"ת שם י"ג ובכה"ח שם ס'. וכ"כ בתשובות והנהגות ח"ב ש"מ וח"ג רי"ח שצריך להדליק בכלי דומיא דמקדש. ועי' אבנ"נ או"ח סימן ת"ק שתלה במחלוקת הראשונים האם הכלי מכלל המצווה, ובשד"ח ח"ט מערכת חנוכה, (ולקמן פ"ט הערה 12).

2. קונט' סוד בדלקת נ"ח הנ"ל. ובפוסקים דנו בכוסיות מזכוכית שמניחים במנורה, שאינם יכולים לעמוד בפ"ע.

3. עי' שו"ת שדה ארץ או"ח מ"א, שבט הלוי ח"ח קנ"ז, תשובות והנהגות ח"ב ש"מ וח"ה רכ"ג א', הליכות שלמה מועדים עמ' רפ"ה, שלמי תודה י' ב', קונ' זמנים ומועדים (חנוכה) סי' א' ענף א' אות י'.

4. אבנ"נ או"ח ת"ק ו' לפי החסד לאברהם הנ"ל (הערה 1). אמנם בשו"ת שבות יעקב (ח"א ל"ז) הובא בבאה"ט תרע"ג א' ובמ"ב תרע"א י"ח שכתבו שאפשר לדבק נרות בכותל מוכח שבנרות חנוכה אי"צ כלי. ועי' שבט הלוי ח"ח קנ"ז, אז נדברו ח"ג מ"ט, שלמי תודה, הל' חג בחג עמ' פ"ג.

5. ולענין מנורה עיין בדרשות חת"ס לחנוכה תקצ"ה (ס"ט). שכתב שהחשמונאים טבלו ז' פתילות בשמן והדליקו בלי בזיכין. ובהעמק שאלה כ"ו י"ז מביא מהרמב"ן שהמנורה מעכבת.

6. עי' שו"ת רביד הזהב סי' ה' מה שהראו לו בחלום, והוסיף שגם במנורה שנצטוינו בה מקשה היא. ועי' באה"ט תרע"ג סס"ק י"ג בשם סדה"י ובמ"ב כ"ח שיעשה מנורה יפה לפי כוחו, ומשמע שיש עניין להדליק במנורה.

7. [יל"ע אם יש עניין שתהא מנורה עם קנים דומיא דמקדש, ולא פס מתכת. עוד צ"ע האם הדלקה בבזיכים נחשב שמדליק במנורה].

8. 5. שמנורה מזהב הוא דין בחפצא, עי' הערות הגריש"א שבת כ"ג. בדינים העולים מהשיעור.

- ו. אם לא עושה מזהב י"ל שעדיף לעשותה מכסף⁶ או משאר מתכות⁷, כמו המנורה⁸. אבל לא מברזל⁹.
- ז. קערה שהקיפוח פתילות לא יצא שהוא כמדורה¹⁰, וכן אינו כמו המנורה¹¹.
- ח. וכן יש להיזהר להעמיד את הנרות בשורה אחת ולא בעיגול¹², דוגמת המנורה בביהמ"ק¹³.
- ט. וכן יש ליזהר שהנרות לא יהיו אחד נכנס ואחד יוצא¹⁴.
- י. וכן שלא יהיה אחד גבוה ואחד נמוך¹⁵.
- יא. אף שראוי לעשות מנורה כמו במקדש, יש ליזהר לא לעשות מנורה של שבעה קנים שיש בזה איסור דאורייתא¹⁶.
- יב. אין ליתן שמן בכלי אחר שיטוף לתוך הנר, שאינו כמו הדלקה שבמקדש¹⁷.

-
6. כמש"כ בר"ה כד: ע"ז סוף מ"ג. מנחות כב: כשהעשירו עשו מכסף. והטעם משום זה אלי ואנוהו.
  7. בקונ' סוד הדלקת נ"ח ובאחרונים הנ"ל (בהערה 1) כתבו ט"ו מיני כלים הראויים וכל הקודם משובח. וכן במ"ב תרע"ג כ"ח כתב לעשות מנורה יפה לפי כוחו. וי"ל שמלבד הידור מצווה יש גם ענין דומיא דמנורה, ולפי"ז אין ראייה מכאן שיש דין הידור בדבר חיצוני].
  8. כמ"ש הרמב"ם ביהב"ח פ"א הי"ח המנורה וכו' אין עושין אלא מן המתכת בלבד, ואם עשו של עץ או של עצם או אבן או זכוכית פסולין. היו עניים עושין אפי' של בדיל, ואם העשירו עושין של זהב.
  9. ברמב"ן ס"פ יתרו כתב שלא עשו כלי שרת מברזל חוץ מהסכינים (הובא בדרך חכמה ביהב"ח א' סס"ק ק"ה). ולפי"ז אולי אין ראוי לעשות מנורה מברזל.
  - ויל"ע ברש"י יומא י"ב. שהמזלגות היו מברזל האם חולק על הרמב"ן.
  10. שבת כג: שו"ע תרע"א ד'.
  11. בלבוש כתב שאין זה זיכרון לנס, שהמנורה לא הייתה באופן זה. ובשולחן מלכים בשם הגריש"א ביאר שתיקנו להדליק כמו המנורה במקדש.
  12. רמ"א תרע"א ד'. והנה ברמ"א שם מתיר להדליק בפמוטות שכל נר מובדל הרבה מחבירו. אמנם בביאור"ל (ד"ה ומותר) הביא מהאחרונים שאין זה הידור.
  13. כן ביאר בשו"ת רב פעלים או"ח ח"ד ל'. אמנם עי' פתחי תשובה יו"ד קמ"א י"ד שיש אומרים שגם במקדש כשר מנורה עגולה, וי"ל שמ"מ לא עשו כך.
  14. מ"ב תרע"א ט"ו, כדי שלא יבא לעשות בעיגול. ובמחצה"ש ג' כתב מטעם שגם זה נראה כמדורה. ועי' ערוה"ש י"ב. וי"ל לפי טעם הנ"ל שראוי לעשות דומיא דמנורה.
  15. ח"א כלל קנ"ד י, כה"ח תרע"א כ"ח, קיצור שו"ע קל"ט א'.
  16. שו"ע יו"ד קמ"א ח'.
  - ועי' שו"ת שו"מ קמא ג' ע"א וברית משה על הסמ"ג הלכות חנוכה שלכן תקנו להדליק שמונה ימים, אף שהנס היה שבעה ימים, כדי שלא יבואו לעשות מנורה של ז' קנים. וכ"כ במקראי קודש חנוכה א' ודרך חכמה ביהב"ח פ"ז בביאור"ל ד"ה של ח'.
  17. הליכות שלמה חנוכה עמ' רפ"א, ועי"ש עוד טעם.

פרק ד: מקום ההדלקה

- א. מצוות נר חנוכה נוהגת רק בבית¹, כמו הדלקת המנורה בבית המקדש².
- ב. מי שמדליק מחוץ לפתח הבית³ או בפתח החצר⁴, מקיים בזה את ההידור להדליק כמו המנורה, כיון שאפשר להדליקה בעזרה⁵.
- ג. מניח את הנרות בשמאל הפתח כדי שיהיה מסובב במצוות⁶, וי"א כמו המנורה בהיכל שעמדה בשמאל הנכנס⁷.
- ד. אם אין מזוזה בפתח מניח את הנרות בימין⁸, כמו במקדש שהמנורה עמדה בימין בדרום⁹.
- ה. מצווה להניח למטה מ' טפחים¹⁰, כמו נרות המנורה שהיו גובה י' טפחים מרגלי המדליק¹¹.

1. ומי שאין לו בית פטור, על תוס' סוכה מו. ד"ה הרואה, פנ"י שבת כא.; מנח"ש תניינא נ"ח א', מהרש"ם ח"ד קמ"ו, הלכות חג בחג חנוכה פ"ד א'.
2. הליכות שלמה מועדים פי"ג הערה 2 ע"ש.
3. שבת כא: על פתח ביתו מבחוץ, וברש"י שם ובר"ן ואו"ז. והובא בביאור"ל תרע"א ה' ד"ה פתח.
4. תוס' שם ד"ה מצווה, וכן פסק בשו"ע תרע"א ה'.
5. כמבואר ברמב"ם ביא"מ ט' ז'.
6. בדרשות חת"ס (חנוכה תקב"ץ) ביאר מה שתקנו להדליק לכתחילה בפתח החצר, שהוא כמו הדלקת המנורה בזמן הנס שהדליקו בחוץ כמש"כ 'והדליקו נרות בחצרות קדשך', כיון שההיכל היה מלא גילולים ע"ש. נ"מ מדברי החת"ס שאף באופן שבהדלקה בפנים יהיה יותר פרסומי ניסא, מ"מ עיקר התקנה להדליק בחוץ [על חוט שני חנוכה עמ' ש"ז, ותורת המועדים תרע"ה ס"ק י"א].
7. שבת כב. שו"ע תרע"א ז'.
8. הגהות רא"מ הורביץ בשבת שם. וכנראה כוונתו שזה הטעם של ר"ש מדיפתי שלא אמר את הטעם שתהיה מזוזה מימין ונ"ח משמאל.
9. שו"ע תרע"א ז'.
10. אורחות חיים הלכות חנוכה ג'. צ"ע הרי המנורה היתה משמאל הנכנסים, ועי' שו"ת בצל החכמה ח"ב נ' ג'. ואולי כוונתו כלפי השכינה שנמצאת במערב - הדרום הוא ימין. א"נ דרום הוא ימין העולם (עי' חת"ס ברכות נז: מנורה בדרום ימין העולם). ועיין פי"ב הערה 4.
11. שו"ע תרע"א ו'.
12. ערך שי בשו"ע שם, שהמדליק עמד על ג' מעלות וכל מעלה חצי אמה (ג' טפחים) וא"כ עמד על ט'

- ו. י"א להיפך להניח מעל י' טפחים עד י"ח טפחים, כמו המנורה שגובהה י"ח טפחים מהארץ¹².
- ז. מנורה גבוהה אפשר להניחה על הארץ (למטה מג"ט), כמו המנורה במקדש שהיתה מונחת בארץ¹³.
- ח. ראוי לקבוע מקום מיוחד לכל הלילות ולא לשנות, כמו המנורה במקדש¹⁴.
- ט. צ"ע האם יש הידור לא להדליק בתוך בית מזכוכית, כדי שיהיה כמו המנורה במקדש¹⁵.

טפחים והשלהבת והמנורה היו תוך י' טפחים לרגליו. ולפי"ז הדין י' טפחים הוא בשלהבת ולא במנורה.
12. מקור חיים תרע"ב ו', וכן בא"ר שם בשם סדר היום ע"ש. הובא בשע"ת שם ג'. וכ"כ במור וקציעה תרע"ה (סוד"ה ואי איכא) לעניין בית כנסת להדליק למטה מי"ח טפחים כמנורת המקדש. וע"ע בהגהות מהר"ם שיק בשו"ע (מהדו' מכו"י עמ' תר"פ), ומחזיק ברכה תרע"א.

13. מנחת יצחק ח"ו ס"ה ב'.

14. משנת יעקב ח"ג תרע"א ב'.

15. עי' מועדים וזמנים ח"ב ק"מ.

פרק ה: זמן ההדלקה

- א. הטעם שלא תיקנו להדליק נ"ח בין הערביים לדעות שהדליקו את המנורה ביום¹, כיון שהתקנה לפרסם את הנס וביום האור אינו ניכר².
- ב. וכן מטעם זה לא תיקנו להדליק גם בבוקר, לדעת הרמב"ם שמדליקין את המנורה גם בבוקר³.
- ג. טעם המדליקים בשקיעת החמה⁴, י"ל שהוא כמו המנורה.
- ד. בשעת הדחק אפשר להדליק מפלג המנחה⁵, וי"ל כמו במנורה⁶.
- ה. י"א שגם לכתחילה אפשר להדליק קודם הזמן⁷, כמו במנורה⁸.
- ו. המדליקים בצאת הכוכבים יל"ע האם ראוי להדליק לפני מעריב, כמו במקדש שהדלקת הנרות קודמת להקטרת האברים⁹.
- ז. מצווה שידלק כל הלילה, כמו במנורה¹⁰.

1. רמב"ן שמות י"ב ו', ומקד"ד כ"א. אמנם עי' רש"י כת"י רבנו גרשום ותוס' מנחות פ"ט א', ואבן עזרא שמות י"ב ו' שמדליקים בערב. [במקדש דוד כ"א הביא בשם הגב"א שמדליקים עם תמיד של בין הערביים, ותמה עליו שמדליקים סמוך לשקיעה].
2. התעוררות תשובה ח"ג תס"א, או"ש חנוכה ג' ג', דברי יואל חנוכה ח"ה דף צ"ג.
3. בנין שלמה ח"א נ"ג. אמנם בביהכנ"ס כן תיקנו להדליק בבוקר מטעם זה, עי' לקמן פי"ב סעיף כ"א.
4. רמב"ם חנוכה ד' ה' עם שקיעתה, ועי' ביאורו"ל תרע"ב א' ד"ה ולא - מעט קודם השקיעה. (ועי' מועדים וזמנים ח"ב קנ"ד וח"ח פ"ד).
5. שו"ע תרע"ב א'.
6. עי' חזו"א מנחות ל"ו י"א.
7. ביאורו"ל תרע"ב א' (בד"ה ולא מקדימים) בדעת הרשב"א והר"ן.
8. התעוררות תשובה ח"ג תס"א דומיא דמנורה שהייתה בעוד היום גדול.
9. כמ"ש הפוסקים בהדלקה בבהכנ"ס, לקמן פי"ב סט"ז. במ"ב תרע"ב סק"א כתב להתפלל מעריב קודם שהוא תדיר וק"ש דאו', אמנם הביא שיש נוהגים להדליק אחר התפלה ע"ש, ובשע"ת ב'. ועי' ספר "תדיר קודם" בבירורים סי' ה' סק"ז כמה טעמים להקדים את ההדלקה למעריב. ולמשנ"ת שיש הידור להדליק קודם דומיא דמקדש, י"ל עוד טעם שהידור קודם לתדיר.
10. מור וקציעה תרע"ב, ובשאלת יעב"ץ ח"א ד'. ועיין לקמן פרק ז' סעיף ט"ו.

- ח. אין להדליק אחרי עלות השחר¹¹ (אף שעדיין חושך), כמו המנורה שמצוותה רק בלילה¹².
- ט. בערב שבת (שמקדימים להדליק) יש אומרים להתפלל מנחה קודם ההדלקה, כמו במקדש שקרבן תמיד של בין הערביים קודם להדלקת המנורה¹³.
- י. במוצ"ש יש מדליקין נר חנוכה קודם הבדלה¹⁴, זכר למנורה שהדלקתה דוחה שבת¹⁵.

---

11. מ"ב תרע"ב י"א.

12. שו"ת התעוררות תשובה ח"א קי"ט.

13. ברכ"י תרע"ט ב' בשם מהר"ש אבוהב, והובא בשע"ת סק"א. אמנם בשעה"צ שם סק"ז כתב הטעם להתפלל מנחה קודם משום שנראה כתרתי דסתרי, (וכ"כ הפמ"ג תרע"א א"א י').

14. שו"ע ורמ"א תרפ"א ב'.

15. הלכה למשה ח"א סי' קע"ג ע"פ הרמב"ם תמו"מ ג' י' שהדלקת המנורה דוחה שבת, וע"כ הכוונה להדלקה בסוף היום, ואם מדליקים קודם הבדלה עושים קצת זכר למנורה במקדש. והובא בשו"ת דברי ישראל ס"ה.

[באבנ"נ או"ח תצ"ט כתב שאין להקדים להבדיל משום שתדיר קודם למקודש, כיון שגם נר חנוכה נחשב מקודש מטעם שתיקנו דומיא דמנורה].

פרק ו: הכנת המדליק

- א. י"א שאין צריך שליחות כשמדליק ע"י אחר¹, וי"ל כמו במנורה לדעות שהמצווה היא שהמנורה תהיה דלוקה².
- ב. טוב ליטול ידיים קודם ההדלקה³. ואולי יש להוסיף טעם כעין קידוש ידיים ורגליים לעבודה⁴.
- ג. יש נוהגים לטבול קודם ההדלקה, כדין הנכנס לעזרה טעון טבילה⁵.
- ד. ראוי ללבוש בגדים חשובים⁶, וי"ל כעין כהן הלוּבש בגדי כהונה⁷.
- ה. י"א שראוי להדליק בעמידה⁸, ככהן המדליק את המנורה⁹.

-
1. שו"ע תרע"ה ג' בשם בעל העיטור שאפשר להדליק ע"י קטן, ועי' מג"א שתמה ע"ז וכן במ"ב . בפמ"ג תרע"ט בא"א כתב שכאן לא נאמר הכלל כל היכא דאיהו לא מצי עביד וכו' דאין צריך כאן שליחות ממש כיון שממונו הוא ומעשה קוף עביד, [וכן באכסנאי י"א שמספיק שותפות ואי"צ שליחות].
  2. זמנים ומועדים (לר"ש בן דוד, חלק ב' סימן א' ענף א' אות ל') ע"פ הרמב"ם ביא"מ ט' ז' והגר"ח שם שהמצווה שיהיה דלוק, ובחזו"א מנחות ל' כתב שלפי הרמב"ם גם קוף מועיל. ועיין זכרון שמואל עמוד ק"ז.
  3. מהרי"ל מנהגים הלכו' בדיקת חמץ. ומ"א תל"ב א' ומ"ב סק"ב כתבו ליטול ידיים קודם בדיקת חמץ. ולכא' ה"ה בכל מצוה.
  - ועי' קב הישר צ"ז, ויסוד יוסף פרק פ' שכתבו שיש בנרות קדושה גדולה ולכן נכון ליטול ידיו קודם הדלקת נ"ח ע"ש.
  4. כעין מה שמצינו בנט"י בבוקר שנחשב כקידוש יו"ר לעבודה, עי' מ"ב ד' סק"א. וכן בנט"י לברכת כהנים עי' מ"ב קכ"ח כ"א.
  - העירו שבהדלקת המנורה עצמה אין צריך קידוש יו"ר לדעת הרמב"ם (ביא"מ ט' ז') שכשר בזר, וגם לראב"ד שם שלכתחילה צריך כהן יש לעיין אם צריך קי"ר.
  - וי"ל לפי מש"כ האחרונים שבחינוך המנורה לכו"ע זה עבודה וצריך כהן (מש"ח וכלי חמדה ריש בהעלותך, צ"פ ברכות י"א ט"ו, חזו"א מנחות ל' ח') וא"כ צריך קידוש יו"ר, ואנו עושים זכר לחינוך המנורה בזמן החשמונאים. א"נ לפי מש"כ האו"ש תמו"מ ג' י"ג וצ"פ ברכות י"א ט"ו שגר המערבי צריך כהן להדליק.
  5. שו"ת תפארת צבי (לר' צדוק הכהן) על יו"ד ח"ב תשובה כ"ז ס"ק י"ז על פי תשו' הגאונים (שערי תשובה קע"ה) ע"ש. ועי' נטעי גבריאיל חנוכה פכ"ג ב'.
  6. קב הישר צ"ז, יסוד יוסף פרק פ'. ויש שלובשים בגדי שבת.
  7. כמו שמצינו בתפילה, עי' שו"ע או"ח צ"ח ד'. ועיין הערה 4 האם ההדלקה נחשב עבודה.
  8. עי' דעת תורה (למהרש"ם) תקפ"ה א' לענין עמידה במצוות, וספר ישראל במעמדם במבוא שער ב' י'.
  9. שו"ת חקל יצחק או"ח ג' ד', והוסיף שם בפרט לפי הרמב"ן (הנ"ל בפתיחה) שמצוות נ"ח בכלל הדלקת

פרק ז: הכנת הנרות

- א. י"א שהשמן להדלקה נאסר בהזמנה קודם ההדלקה כיון שנחשב גוף הקדושה¹, וי"ל כמו שמן למנורה².
- ב. ראוי להכין את המנורה והשמן קודם חנוכה³, ואולי הטעם כמו המנורה במקדש⁴.
- ג. י"א שיש ענין בעצם הכנת הנרות, כמו הטבת המנורה במקדש⁵.

המנורה. וכ"כ ברבבות אפרים ח"ה תכ"ו. ועי' שו"ת דברי אפרים אליעזר (קמא) קי"ז. ועי' חקל יצחק שם שחקר האם בהדלקת המנורה במקדש צריך לעמוד מדין עבודה, או רק משום שאין ישיבה בעזרה וכ"ש בהיכל. ועי' ספר ישראל במעמדם ח"ב בקונטרס עומדים בבית ה' פ"ב אות כ"א.

1. עולת שבת תרע"ג, הובא בפמ"ג שם א"א ח'. אמנם במ"א שם סק"ח כתב שלא נאסר בהזמנה וביאר בא"ר כיון שאין בו קדושה. וכ"כ במ"ב כ"א, ובביאור"ל תרע"ז ד' ד"ה הצריך. ועי' לקמן פ"ט אות א'.
2. כמבואר לקמן פי"א אות ב' לענין מותר השמן, וכ"כ בשבט הלוי ח"א ס"ס קפ"ח.
3. בקונטרס סוד הדלקת נ"ח לר"י בן הראב"ד (הנ"ל פ"א הערה 16) כתב להקדים שני ימים קודם חנוכה לתקן את הנרות ולהזמין שמן זית זך עי"ש.
4. שהמנורה היתה קודם, וכן את השמן קנו מתרומת הלשכה.
5. כמו שתיקנו הדלקת הנרות כעין הדלקת המנורה. ועוד שהטבה יותר חמורה מהדלקה שהטבה היא עבודה והדלקה לא כמבואר ביומא כד:; וכ"כ בסדר היום שראוי בכל יום להיטיב את הנרות קודם שידליק עי"ש סדר ההטבה (כמו במנורה)! וכן מבואר בשו"ת עני בן פחמא סי' ל"ב, (עי' לקמן פרק י' סעי' ב'). ועיין דבר אליהו סימן ס"ג.

אמנם י"ל כמה טעמים שבהטבה לא תקנו דומיא דמנורה:
כיון שאין בזה פרסומי ניסא.
תלוי בתירוצי הבי" והאחרונים האם הנס נעשה בהדלקה או בהטבה, ואם הנס נעשה בהדלקה י"ל שלכן לא תקנו הטבה.
לפי מש"כ המג"א בספרו זית רענן (בילקו"ש בהעלותך) שהנרות דלקו ח' ימים וח' לילות ללא הפסק. ולפי"ז לא עשו הטבה באותם ימים לכן לא תיקנו להיטיב. [אבל הדלקה כן קיימו כל יום בזה שהנרות דולקים, עי' מנח"י ח"ב קכ"א, כוכבי יצחק ח"א ה' ו'].
כיון שהטבה זה עבודה וצריך כהן לא תקנו בזה זכר למקדש.
דעת הרמב"ם (תמידין ומוספין ג' י"ב) שהדלקת הנרות ביום - זה הטבתם, וא"א לתקן הדלקה ביום, לכן לא תקנו בהטבה דומיא דמנורה.

- ד. מצווה להכין את הנרות בעצמו⁶, וי"ל כמו בהטבה שנחשב עבודה וצריך כהן⁷.
- ה. וכן יש לומר שמצווה להכין את הנרות בבוקר כמו ההטבה⁸. וע"י הערה⁹.
- ו. י"א שמצווה להחליף את הפתילות כל יום¹⁰, כמו בנרות המקדש¹¹. ויש שכתב שאפשר להפוך את הפתילות¹².
- ז. וכן י"א שמצווה להחליף את השמן¹³, כמו במנורה¹⁴.

6. רבינו דוד בפסחים ז: כתב שהברכה נתקנה על הכנת השמן והפתילות שצריך להכין בעצמו ולא ע"י שליח. וע"ש במגיה.
- וכן במרדכי (מובא במ"א ובמ"ב תרמ"א סק"ב) שהקשה מדוע לא מברכים על עשיית נ"ח, משמע שיש מצווה בעשייה. ע"י חשוקי חמד על חנוכה אות א'.
- ואולי כן משמע במהרש"א שבת כג. (בח"א) שביאר מש"כ הרגיל בנר ולא הזהיר, דהאשה מדליקה את הנר והאיש מרגיל והיינו שמכין. ולפי"ז לדעות הראשונים שנר כולל גם נר חנוכה מוכח שגם בנ"ח יש ענין להכין. (הגרא"ח לרנר שליט"א).
- אמנם במועד לכל חי פרק כ"ז סעי' כ"ה כתב כיון שהאשה שייכת להעמיד בנים ת"ח, תהיה זריזה לתקן הפתילות והשמן. ולפי"ז האשה מכינה.
7. כמבואר ביומא כד: וברמב"ם ביא"מ ט' ה', [ומ"מ אי"צ עמידה, ע"י ספר ישראל במעמד ח"ב פל"ח ב'. ויל"ע האם צריך ימין בהטבת הנרות במקדש, וכן בנ"ח].
- אמנם בתוס' הרא"ש ביומא שם מבואר שגם הטבה לא הוי עבודה, וכ"כ בדרך חכמה פ"ג בביה"ח ס"ק מ"ז, וצ"ע.
8. כמ"ש (שמות ל' ז') בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות, וברמב"ם תמו"מ ג' י'. וכן נוהג הגרב"ד פוברסקי שליט"א.
9. י"א שבבוקר רק הוציאו את הפתילות והשמן מהמנורה, ובביה"ע קודם ההדלקה נתנו פתילה ושמן חדשים, ע"י רש"ש תמיד ל' א', ומקד"ד כ"א ב' (ד"ה והנה מרש"י) בדעת רש"י ור"ג. ולפי"ז מוכח שנתנית השמן והפתילה אינה בכלל ההטבה שהרי הטבה צריך לעשות בבוקר. אמנם ברמב"ן במלחמות רפ"ב דיומא מבואר שעיקר ההטבה הוא נתינת השמן והפתילות.
- עוד יש לדון לדעות הראשונות שנרות שנמצאו דלוקים בזמן ההטבה בבוקר, היטיבו אותם בביה"ע (ע"י 'תורת הקרבנות' סדר עבודת התמיד פ"ז י"ב). ולפי"ז היה הטבה גם ביה"ע.
10. מדרש שכל טוב פרשת בשלח. וכ"כ הלקט יושר (עמוד קנ"ב) שרבו ה'תרומת הדשן' לקח כל לילה פתילות חדשות.
11. מאירי שבת כא. (ד"ה זה שביארנו) שמדמין לנרות של מקדש. וכ"כ בכלבו מ"ד ואורחות חיים ה' תניא רבתי ל"ה אהל מועד נתיב ב' להחליף את הפתילות זכר למקדש שהיו מחדשין אותן כל לילה. והובא בדרכ"מ תרע"ג ו' בשם הכלבו ואבודרהם הלכו חנוכה, ובא"ר שם ט"ז, ושולחן גבוה ד'. וע"י שפ"א מנחות פ"ח: אמנם במס' סופרים כ' ד' כתוב שאי"צ להחליף את הפתילות, וכ"כ האבודרהם, ושבלי הלקט קפ"ה, וכן פסק בשו"ע תרע"ג ד', ובמ"ב ל"א.
12. במועדים וזמנים ח"ו צ"א כתב שאף אם עושים דומיא דמנורה אי"צ להחליף את הפתילה אלא להופכה ע"ש.
13. סדר היום (סדר הדלקת נ"ח).
14. בבית הלוי עה"ת (ענייני חנוכה) ביאר שצריך להחליף את השמן, כיון שבמנורה נפסל השמן שדלק כבר ע"ש. וכ"כ בשפ"א שבת כא: ומנחות פח: שלדעת הכל בו שמחליפים את הפתילות ה"ה מחליפים את השמן. אמנם בשאלות (וישלח כ"ו) וכן בתנחומא נשא כ"ט ופסיקתא רבתי פ"ג מבואר שאי"צ להוציא את השמן, אלא ביום השני מוסיף שמן ומדליק. הובא ברא"ש שבת פ"ב ט'. וכ"כ בטור תרע"ח, ובשו"ע תרע"ז ד' ובמ"ב י"ז שיכול להשתמש באותו שמן. וביאר בשו"ת בצל החכמה ח"ג ס"ז י"ב דכיון שלא ניכר שזה אותו שמן לא

- ח. וכן לקנח את הבזיכין¹⁵, כמו בהטבת הנרות¹⁶.
- ט. וכן לנקות את הבזיכים משירי הפחמים, כמו המנורה¹⁷.
- י. מותר השמן והפתילות יתן בכלי מיוחד¹⁸, כמו במנורה¹⁹.
- יא. י"א שיש ענין להכניס את הפתילה קודם השמן²⁰, כהטבת הנרות²¹.
- יב. אולי אין להבהב את הפתילות, כמו במנורה שפתילה שנשרפה פסולה²².
- יג. שיעור השמן שמינית ביצה, כמו השיעור שדלק במנורה חצי שעה²³.
- יד. וי"א ששיעור השמן להדלקה הוא משקל ב' דרהמין ורביע לכל נר, כמו השיעור שדלק במנורה בחנוכה חצי שעה (אחרי שחילקו את השמן)²⁴.
- טו. מצווה להניח שמן שידלק כל הלילה, כמו במנורה²⁵.

-
- עשו בזה זכר למנורה. ועיין נטעי גבריא אל חנוכה פי"ז סק"ח עוד טעם לא להחליף.
15. סדר היום (סדר הדלקת נ"ח).
16. כמש"כ במנחות פח: שצריך לקנח בספוג. והנה ברמב"ם תמידין ומוספין ג' י"ב כתב לקנח אך לא כתב בספוג, ואולי סמך על הגמ' במנחות קז. שמקנחין בצינורא (וכפירש"י ד"ה ומקנחין).
17. פניני חנוכה עמ' קמ"ג בשם הגריש"א זצ"ל, וכן מובא בשמו באיש על העדה עמ' ר"מ. עיין לעיל פ"א סעיף ז'.
18. סדר היום (סדר הדלקת נ"ח).
19. שהניחו את מותר השמן והפתילות בתוך כוז, עיין רא"ש תמיד ל' ע"ב ד"ה דומה לקיתון. אמנם עיין רש"ש שם בשם תשובות הרא"ש חלק א' ע"ט.
20. משנת יעקב תרע"ג א'.
21. ביומא כד: נתן פתילה לחייב איכא נתינת שמן. משמע שנתינת הפתילה לפני נתינת השמן. וכן משמע ברמב"ם תמו"מ ג' י"ב (עי' 'תורת הקרבנות' סדר עבודת התמיד פי"ז הערה 34).
- אמנם לשון סדר היום "וישים בהם שמן ופתילות", משמע שהשמן לפני הפתילות. וכן ברש"י מנחות פח: לענין המנורה כתב "נותן שמן ופתילה" (הובא בכס"מ תמו"מ ג' י"ב).
22. כמבואר במנחות פח: שאם נכבה צריך לדשן את השמן והפתילה, ובחזו"א מנחות ל"ו י' כתב שנפסל אף אם נכבה מיד.
- אך יש לחלק שרק אם הדליק לשם מצווה ונכבה צריך לדשן, ולא כשהדליק לצורך הכנה. וכן בלקט יושר קנ"ב הביא מהתרוה"ד שחרך את הפתילה, אמנם אמר שאין חובה לחרוך ע"ש.
23. שלטי הגבורים שבת כא: (ט. ברי"ף) אות ה', וכ"כ בכלבו ובכפתור ופרח, והובא דעה זו במאירי שבת כא: (ד"ה אחד). ע"ש החשבון לפי חצי לוג לכל נר. ועי' שו"ת כנף רננה אור"ח פ"ג.
- במ"א תרע"ב ג' תמה שתלוי בעובי הפתילה, וע"ש בליקוטי חבר בן חיים (בילקוט מפרשים) מה שיישב, ובב"ח תרע"א ד' (ד"ה ומ"ש ונ"ל). בחק המלך יבמות סי' ט"ז (עמ' קי"ג) ביאר שנחלקו האם צריך שיעור שמן שדולק חצי שעה, או שבמציאות ידלק חצי שעה. עי' לעיל פרק א' הערה 35.
24. סוד הדלקת נ"ח לר"י בן הראב"ד (הנ"ל פ"א הערה 16) ע"ש שהאריך לבאר את החשבון, ולשיטתו שחילקו לכתחילה את השמן לשבעה ימים.
25. מור וקציעה תרע"ב, ובספרו שאילת יעב"ץ ח"א ד'. וביאר בזה דעת המהר"י אבוהב שבב"י שנאסר כל השמן שבנר אף יותר מהשיעור כיון שיש בזה מצווה שידלק יותר.

- טז. י"א שראוי למלאות שמן בכל הכלי שכך דולק יותר יפה, כמו שעשו במנורה²⁶.
- יז. אולי יש מעלה לא להניח מים תחת השמן כדי שלא יחצוץ בן השמן לכלי, כמו במנורה²⁷.

וכעי"ז כתב בא"ר תרע"ב ו' ובכה"ח י"ח שיש מצווה במה שמוסיף שמן שידלק יותר זמן.

26. מהר"ם שיק על תרי"ג מצוות צ"ח כמו שבמנורה צריך למלאות חצי לוג אף בלילי תמוז הקצרים כדי שיהיה מלא וידלק יותר יפה. ועי' שו"ת מהרי"ץ (דושינסקי) ח"א נ"ב, ונטעי גבריאל חנוכה פי"ח הערה י"א ופרק ל"א ח'.

27. לכא' המים נחשבים חציצה, וכמבואר כעין זה בתוס' הרא"ש קידושין ז: (ד"ה ש"מ) לענין קבלת דם בכלי.

ואף לתוס' זבחים יב. (ד"ה ושמע) דמשמע שלא הוי חציצה, אך מ"מ כשיש חציצה לא יתקדש ע"י המנורה [ומבואר בתוס' מנחות פ"ט א' ד"ה חצי ובאחרונים שם שהשמן מתקדש במנורה], וצ"ע.

אמנם בכה"ח תרע"א ל"ב הביא בשם יפה ללב להניח מים ע"ש.

פרק ח: דיני ההדלקה

- א. הדלקה עושה מצווה ולא הנחה¹, כמו במנורה².
- ב. י"א שמדליקין נר חנוכה מנר חנוכה, כמו במנורה³.
- ג. המחלוקת האם מותר להדליק מנר לנר ע"י נר של חול⁴, כמו שנחלקו במנורה⁵.
- ד. הנר שמדליקין בו את הנרות נחשב ככהן המדליק את הנרות במקדש⁶, ויש להניחו מעל הנרות⁷.

1. שבת כג. ורא"ש ור"ן שם. וכן פסק בשו"ע תרע"ה א'.
2. רש"י שבת כב: ד"ה אי. וכ"כ בתוס' שם ד"ה מאי. ובר"ן שם (ד"ה אמר רי"ו) כתב שאם היה דלוק מערב שבת מכבה ומדליק, כמו שעשו בנר המערבי.
[וכן למד בדעת רש"י הט"ז תרע"ה א' (ומנ"ח צ"ח ט' ועוד אחרו' שבסמוך), ונפק"מ שבנר שבת אין דין הדלקה עושה מצווה כיון ששם אין דומיא דמנורה. ועייין אבנ"נ תק"ג ס"ק ג' ד' מה שביאר.
אבל בפמ"ג תרע"ה (במ"ז א') חולק דכוונת רש"י 'כמו במנורה' רק על הדין שמדליקין מנר לנר, ולפי"ז גם בשבת הדלקה עושה מצווה, וכ"כ בא"ר א', ושע"ת בשם השבו"י, ובמ"ב א'].
וכן נקט המנ"ח שם שגם במקדש הדלקה עושה מצווה, ובספר החיים בשו"ע תרע"ה א', שו"מ רביעאה ח"ב ק"ג, עמודי אור מ' ב'.
- אבל ברמב"ם ביא"מ ט' ז' שכתב שאפשר להדליק את המנורה בחוץ ע"י זר, י"מ שסובר שבמנורה הנחה עושה מצווה או שהמצווה שהמנורה תהיה דלוקה, ע"ש 'ספר המפתח', ובשולי המנחה על המנ"ח צ"ח ט'. וכן במקור חיים הגהות על הט"ז תר"ע כתב שבמנורה אי"צ ליתן את שיעור השמן בזמן ההדלקה, ואכמ"ל. ויש לדון לפי הרמב"ם האם שייך לתקן בהדלקת נר חנוכה דומיא דהדלקת המנורה.
[ועייין הערות הגריש"א שבת כב: (אות י"ב) שדן למ"ד הנחה עושה מצווה שהטעם בזה דומיא דמנורה לפי דעת הרמב"ם].
3. כמבואר בשבת כב: שלומדים ממנורה. וכן פסק בשו"ע תרע"ד א'. אמנם ברמ"א מחמיר כיון שעיקר המצווה אינו אלא נר אחד ע"ש.
4. שו"ע שם.
5. כמבואר בראשונים בשבת כא: ובב"י, ובביאור הגר"א בשו"ע תרע"ד א'.
6. קב הישר סוף פרק צ"ז, יסוד יוסף פרק פ' ועיי"ש שיש בנר זה קדושה. ועין לקמן פ"ט סעיף י'.
7. ע"פ המהרי"ל שכתב ליתן את השמש למעלה והרמז מ'שרפים עומדים ממעל לו' (הובא במט"מ סי' תתקפ"ד, ובב"ח תרע"ג, ובפמ"ג שם מ"ז ז', ובעטרת זקנים ב').
ועי' שו"ת עולת ראייה סי' פ' שמעלה זו רק אם מניח את השמש שמדליק בו ליד הנרות ע"ש. וע' הגהות קב ונקי על קב הישר שם.

- ה. אולי ראוי להדליק ביד ימין, כמו כהן המדליק את המנורה.⁸
- ו. תקנו לשון הברכה להדליק,⁹ כמו שבירכו בהדלקת המנורה.¹⁰
- ז. מתחיל להדליק בנר השמאלי ופונה לימין, זכר למקדש.¹¹
- ח. לא יסלק את ידו עד אשר ידליק את רוב הפתילה היוצא מן השמן,¹² וי"ל כמו בהדלקת המנורה.¹³
- ט. כבתה אין זקוק לה¹⁴, כמו במנורה שאם כבתה נפסל השמן והפתילה.¹⁵

8. כן העלה צד בשו"ת תפארת נפתלי או"ח מ"ט, ע"פ הר"ן שתיקנו שאסור להשתמש לאורה דומיא דמנורה. אמנם הסיק דהיכי דאיתמר איתמר ואין למדים מזה לענין ימין.
9. שבת כג. ובראשו' שם, ושו"ע תרע"ו א' שמברכים להדליק, ולא על הדלקת.
10. ראב"ד (בהשגות) הלכו' ברכות י"א ט"ו, שזו הברכה הוקבעה על הנרות שבמקדש. (ובשוניי נוסחאות הגירסא: על נס הנרות שבמקדש).
11. יל"ע לפי מה שביארו האחרונים בדעת הרמב"ם ביא"מ ט' ז' שאין מצווה להדליק אלא שיהיה דלוק (ע"ש בחי' הגר"ח, וחזו"א מנחות ל' א' ולעיל הערה 2), האם בירכו על הדלקת המנורה במקדש ומה הברכה.
12. פמ"ג תרע"א אשל אברהם י"ד. וצ"ע מה שכתב שבמנורה שבמקדש פונה לימין, הרי אם מתחיל בנר המערבי פונה לשמאלו [כשפניו לדרום ואחוריו לצפון]. וי"ל לפי הדעות שהנר המערבי הוא השני ממזרח. ואולי כוונתו רק על הדלקת ביהכנס' (כמו שכתב בתרע"ו מ"ז ססק"ו), אמנם צ"ע שציין תרע"ו ה' ושם לא מדובר בביהכנס'.
13. שו"ת מהר"י ברונא ל"ט, הובא בביאור"ל תרע"ג ב' ד"ה הדלקה. וכן מבואר בירו' שבת ב' א'. ועיין מקראי קודש חנוכה י"ב, וקונטרס חנוכה ומגילה י"ז ט'.
14. כמש"כ הלבוש רס"ד לענין נר שבת לעשות כמו במנורה, ובמ"ב שם כ"ו. [אמנם בראשונים בשבת כ: (פסקי הרי"ד ועוד) כתבו טעמים אחרים להדליק את רוב היוצא, ובערוה"ש או"ח רס"ד י"ב].
15. וכ"כ הריטב"א ביומא כד: (והובא בכס"מ ביא"מ ט' ז') שבמנורה צריך להדליק רוב היוצא. ועי' רש"י ר"פ בהעלותך עד שתהא שלהבת עולה מאליה, וברא"ם ובמפרשים שם. וכן כתב בראב"ד ובר"ש בתו"כ אמור פרשה י"ג ז' בפ"י אחד, ובפירוש הח"ח שם.
16. אמנם ברמב"ם השמיט דין זה. ועי' תוס' שבת כ. ד"ה כדי שכתב שאי"צ להדליק את רוב הפתילה. והנה בבא"ח (שנה ב' פרשת נח ט"ו) ביאר שאם לא ידליק את הרוב, נחשב כנדלקה מאליה, וזה הטעם בנרות ביהמ"ק ובנרות חנוכה ע"ש. ומשמע מדבריו שדין זה לעיכובא. אמנם בפוסקים מבואר שלא מעכב. ועי' התעוררות תשובה ח"ג תס"ד, מועדים וזמנים ח"ו צ', תשובות והנהגות ח"ב שמ"ב ח'.
17. ובקצות השולחן ע"ד י"ד כתב שאם נכבה כשלא הדליק את רוב הפתילה, לא נחשב הדלקה.
18. שו"ע תרע"ג ב'.
19. בית הלוי עה"ת ענייני חנוכה (אחר פ' ויגש) ע"פ הגמ' במנחות פח.; והוסיף אף שבמקדש מדליק שוב שאני התם שיש חיוב שידלק כל הלילה ומביא שמן ופתילה חדשים, אבל בני"ח חייבו רק הדלקה אחת. ועי' מהרצ"ח שבת כב: שהק' מדוע לא תקנו שכבתה זקוק לה כמו במנורה, ועי' תשובה מאהבה או"ח רפ"ח.
20. ובאמת דעת הרמב"ן שבת כב: שגם במנורה כבתה אין זקוק לה, ומש"כ בגמ' שהשמן והפתילה נפסלו היינו להדלקה של מחו, ועי' דברי מלכיאל ח"ג ל"ד.

- י. מצווה להדליק אף בכבתה¹⁶, ויש להוסיף טעם כמו במנורה במקדש שיש חיוב להדליק¹⁷.
- יא. חובת ההדלקה הוא על בני הבית¹⁸, כמו במנורה שהוא חובת ציבור¹⁹.
- יב. הנרות שמוסיפים למהדרין דינם כעיקר המצווה²⁰, ו"ל כיון שהם כנרות המנורה במקדש²¹.
- יג. יש אומרים שיש ענין לא להדליק כמה נרות יחד²², כמו במנורה²³.

---

16. או"ז ח"ב שכ"ב אם ידליק ודאי בטוב יעשה. וכ"כ בב"ח תרע"ג ובמ"ב שם ס"ק כ"ז, פר"ח תרע"ד, ובשו"ת מהרש"ל סי' פ"ה, ובבית הלוי עה"ת שם.

17. עיין דברי מלכיאל ח"ג ל"ד.

18. אמנם האחרונים הנ"ל כתבו להדליק שוב מדין מהדרין או משום חשד. ולא כתבו דומיא דמנורה, וכנראה האחרונים סוברים שאם חז"ל לא תקנו כן אין בזה מצווה אא"כ כלול בדין מהדרין או חשד. והנה צ"ע איך מותר להדליק שוב הרי השמן הוקצה למצווה גמורה ולא לחשד. ולפי מה שנתבאר שמקיים בזה דומיא דמנורה א"ש, כיון שבמנורה ההדלקה השניה היא מעיקר הדין.

18. ע"י שבת כא: מצוות נ"ח איש וביתו, ורמב"ם פ"ד מחנוכה ה"א.

19. מנחת אהרן (ר"א מיאסניק) חנוכה פכ"ו ע"ש שהאריך בזה.

20. גליא מסכת אור"ח ס"ס ו', שפ"א שבת כא: סוד"ה ת"ר. ובמגיה על שו"ת רע"א תנינא י"ג (סק"ז) האריך להוכיח שמה"ט יכול לברך על נרות ההידור ע"ש.

21. וכ"כ בתשובות והנהגות ח"ה רכ"ג ב', ועיי"ש נפק"מ שצריך לחנך בהם קטן. [אמנם במ"ב תרע"ה י"ד כתב שלקטן סגי בנר אחד]. וע"ע תשובות והנהגות שם אות ו' שביאר בזה מחלוקת שו"ע והגר"א.

21. כלומר שאין חיוב להדליק את שאר הנרות, אבל אחרי שמדליק מקיים את המצווה בכל הנרות כמו במנורה שכל הנרות הם מעיקר הדין.

22. בקונטרס 'דומיא דמנורה' אות מ"ד הביא תשובה מהגר"ח ק"ק שליט"א שהרוצה להדר כמו במנורה יש עניין שידליק כל נר בפנ"ע.

23. בתורת כהנים אמור י"ז לומדים לא להדליק במנורה כמה נרות יחד, ועיי"ש בר"ש.

פרק ט: איסור הנאה

- א. יש אומרים שיש בנרות קדושה, כמו בנרות המנורה¹.
- ב. י"א שהאיסור להשתמש באור הנרות, הוא כמו במנורה².
- ג. ולפי"ז י"א שאסור אפ"י תשמיש קל או מצווה³, שעשאוהו כמנורה שאין משתמשין בה כלל⁴.
- ד. וכן י"א לדעה זו שאסור ליהנות בהליכתו אף כשהולך ברה"ר כדרכו, כמו במנורה⁵.

1. בעל המאור שבת כא: למ"ד שאסור להנות אפ"י תשמיש מצוה ע"ש היטיב. וכ"כ במאירי שם שיש איסור^נ וקדושה גמורה כיון שהם זכר לנרות ושמן היכל, והוסיף (בד"ה ויש) דאף שבמראה אין מעילה אך יש איסור (כמ"ש בפסחים כו. ותוס' סוכה נג.) והתירו רק בשמחת בית השואבה. וכן כתוב במס' סופרים פ"כ ה"ו (מובא בטושו"ע תרע"ו ד') "הנרות הללו קודש הם". ועי' שפ"א שבת כב. שהוכיח כן, וכן בבנין שלמה בתיקונים לסי' י"א (והובא בשד"ח ח"ט מערכת חנוכה ט' סק"א וע"ש מה שהשיב לו השד"ח). ובבנין שלמה הנדמ"ח ח"ב או"ח סי' ס"ב ס"ג.

אמנם הרשב"א והר"ן לא כתבו שיש בהם קדושה אלא רק שאסרו בהנאה זכר למנורה, ועי' ירח למועדים (הגר"י אלשיך) ב' ח' שהאריך בזה.

2. רשב"א שבת כא:; ודברי מלכיאל ח"ג ל"ד (ד"ה והנה) ע"ש שהאריך. וכן מוכח בראשונים ובפוסקים המובאים בסעיפים הבאים.

אמנם רש"י והראשונים בשבת שם כתבו טעמים אחרים שאסור להשתמש לאורה.

3. שו"ע תרע"ג א'.

4. בעה"מ ומאירי שבת כא:; וכ"כ הרשב"א שם (בתי' א'), והר"ן על הרי"ף, ובחי' הר"ן (מוה"ק), וכ"כ בלבוש תרע"ג ב' ובמ"ב ס"ק ח'.

והנה בלבוש שם כתב הטעם שאין משתמשים במנורה כיון שעמדה בפנים. ובמלבושי יו"ט כתב ע"ז שבלא"ה אסור כיון שבקול מראה וריח אף שאין מעילה יש איסור.

אמנם במדרש תנחומא תצוה ג' משמע שמוותר להנות באור מנורת המקדש, וכן בירושלמי סוכה ה' ג' (כמ"ש תוס' סוכה נ"ג.), וכ"כ בבאר שבע כריתות ו. ע"ש, ועי' אפרקסתא דעניא ח"א קפ"ט, ומנחת יצחק ח"ב קכ"א. ובקובץ תשובות (הגר"ש"א) ח"ג ק' מיישב אף לדעות שמוותר להנות מהמנורה.

ומ"מ להנות מראית הנרות מותר לכו"ע ואף שבמנורה אסור (כמ"ש פסקי תוס' מדות אות י"ט), עי' מועדים וזמנים ח"ב קל"ד הערה א', דרך שיחה ח"ב עמ' רח"צ, וע"ע כוכב מיעקב סי' פ"ח.

5. בית הלוי עה"ת ענייני חנוכה (ד"ה בגמ' ואסור), וע"ש שזה הנפק"מ במחלוקת הראשונים אם האיסור להנות כדי שיהיה ניכר שהדליק למצווה או דומיא דמנורה. וכ"כ האדר"ת בקונטרס עריכת נר (נדפס בקובץ המועדים עמ' מ"ב) לענין לשבת ליד הנרות. וכן משמע באליה רבה תרע"ג ו' שאסור ליהנות מהמנורה מדרבנן גם במראה, ולכאור"ה בחנוכה.

- ה. וכן אסור לדעה זו להשתמש גם לאחרים ולא רק למדליק, כמו במנורה.⁶
- ו. וכן אסור לדעה זו להשתמש בנרות גם כשיש עמהם נר חול, כמו במנורה.⁷
- ז. יש שכתב שבנרות של הידור לא עשו דומיא דמנורה,⁸ ויש חולקים.⁹
- ח. אף אם נתערב השמן אסור לבטלו¹⁰, כמו שמן קודש שהוי בזיון לבטלו¹¹.
- ט. י"א שאין להשתמש במנורה עצמה כל חנוכה¹², וי"ל כמו במנורת המקדש.
- י. בנר שמדליקים בו את הנרות יש קדושה ואין לנהוג בו מנהג בזיון, כיון שהוא ככהן המדליק נרות במקדש¹³.

-
- אמנם הפר"ח מתיר, והובא בשע"ת סק"ג ובשעה"צ סק"א. ובפשטות הם נוקטים כהטעם שיהיה ניכר שהדליק למצווה [או ביזוי מצווה], ולא משום דומיא דמקדש.
- עו"ל ע"פ הלבוש תרע"ג ב' (הנ"ל הערה 4) שהאיסור ליהנות דומיא דמנורה לא משום שיש בה איסור הנאה, אלא כיון שהמנורה עמדה בהיכל לא ראו את אורה ולא השתמשו בה, ולכן גזרו רק שימוש בנרות עצמם. וכן מבואר בשו"ת פני אריה סי' מ"ז (הובא בשע"ת תרע"ג ג').
6. בבית הלוי שם כתב שדין זה עוד נפק"מ במחלוקת הראשונים.
7. כך מבואר בט"ז תרע"ג ה' לדעות שהאיסור דומיא דמקדש, ובביאור"ל ד"ה יהיה עיי"ש. ועיין בראש יוסף שבת כב. (ד"ה אמר ר' יהודה).
8. שו"ת כת"ס או"ח קל"ג, ומ"מ לדינא אסור להשתמש בהם משום שאר הטעמים. אך יש נפק"מ לכמה דינים שבנרות ההידור אי"צ להחמיר דומיא דמנורה.
9. בפוסקים מבואר שצריך שמן זית גם בנרות ההידור. ובפרט למשנ"ת לעיל פרק ח' סעיף י"ב שאחרי שמדליק הכל בכלל עיקר המצווה.
10. שו"ע תרע"ז ד'.
11. מנח"ש תניינא נ"ח ו', וכמו תרומה שאסור לבטל משום משמרת תרומות עיי"ש. ובספר זמנים ומועדים (לר"ש בן דוד, חלק ב', חנוכה סי' א' ענף א' אות יח) ביאר דהטעם שאיסור דאו' אסור לבטל ואיסור דרבנן מותר כיון שדאו' הוא איסור חפצא ודרבנן הוא גברא, אבל כאן שהדלקה דומיא דמנורה הוא איסור חפצא כמו המנורה.
12. שלטי הגבורים שבת כא: אות ד' בשם הרי"א"ז (הלכו' חנוכה אות י"ב) כיון שהקצהו למצוותו. הובא בחי' מהרצ"א הלכות חנוכה, ובשו"ת אמרי כהן א', ומשנה שכיר ח"ב (ר"ה ר"ו) ש"ג ש"ד בנדמ"ח. ועיין בית אב קמא ק"ב ה', אפרקסתא דעניא ח"א קפ"ט, דברי מנחם מ"ב.
- ועי' שד"ח ח"ט (מערכת חנוכה) שהוכיח מכאן שמצווה להדליק בכלי, והכלי חלק מהמצווה (וכנ"ל פ"ג סעיף א').
- אמנם הפמ"ג באיגרת (שו"ע מכוי"ח ח"א עמ' שכ"ה) הסתפק האם המנורה הוקצה למצווה בחנוכה.
13. קב הישר סו"פ צ"ו ויסוד יוסף פרק פ' (וכנ"ל פ"ח ס"ד). וכ"כ הבאר היטב תרע"ג ז' שאסור להשתמש בשמש תשמיש מגונה וכ"ש לשחוק בקארטין ח"ו אצלו.

פרק י: הרואה נר חנוכה

- א. הרואה נר חנוכה מברך ברכת שעשה ניסים כעין הרואה מקום שנעשו בו נסים¹, וי"ל כיון שנרות חנוכה הם כנרות המקדש ובנרות המקדש נעשו הנסים².
- ב. יש שכתב שהרואה נר חנוכה מברך רק אם רואה גם את השמן והפתילות, שהם חלק מהמצווה כמו במנורה³.

---

1. עיין שאילתות וישלח כ"ו.

2. שדה אברהם מועדים מ"ה סוף אות ה'. ועיין בהעמק שאלה בשאלתות שם סק"י. ועיין תוס' סוכה מ"ו. ד"ה הרואה מה שביאר בתקנת הרואה.

3. שו"ת עני בן פחמא סי' ל"ב, וביאר שמדליקים דומיא דמנורה ושם עיקר המצווה היא לא ההדלקה אלא ההטבה דהיינו נתינת השמן והפתילה שהיא עבודה עיי"ש. (ועיין לעיל פ"ז ס"ג).

פרק יא: מותר השמן

- א. מותר השמן והפתילות יתן בכלי מיוחד¹, ויש לומר כמו במנורה².
- ב. אסור להשתמש במותר השמן והפתילות³, שעשאוּם כתשמישי קדושה כמו במנורה⁴.
- ג. י"א שמותר השמן בבקבוק נאסר בהזמנה, כמו שמן למנורה⁵.
- ד. צריך לשרוף את מותר השמן והפתילות ולא לזורקם⁶, זכר לשמן המקדש⁷.
- ה. י"א שצריך לשרוף את המותר, כמו ששרפו במקדש⁸.
- ו. יש נוהגים לשרוף ביום, כמו שריפת קדשים⁹.

-
1. סדר היום (סדר הדלקת נ"ח). וכן"ל פ"ז סעיף י'.
  2. שהניחו את מותר השמן והפתילות בתוך כוז, עיין רא"ש תמיד ל': ד"ה דומה לקיתון.
  3. שו"ע תרע"ז ד' במותר השמן. ובחיי אדם קנ"ד ל"א וקיצשו"ע קל"ט כ' הוסיפו גם מותר הפתילות, וכן בספר המאורות.
  4. אבודרהם סדר הדלקת נ"ח, ספר האשכול הלכו' חנוכה ס' ו' אות ז' וכ"כ בספר המאורות ובמאירי שבת כא. (ד"ה זה שביארנו) ע"ש. ובמנחת שלמה מהדו"ת נ"ח ו'. וע"ע בנין שלמה ח"ב או"ח ס"ב ס"ג.
  5. והנה באתוון דאורייתא כלל י' הוכיח מכאן שגם איסור דרבנן הוא איסור חפצא. אך אם הגדר שכאן השמן קדוש כמו השמן למנורה, אין ראייה לכל איסור דרבנן!
  6. עיין לעיל פ"ז סעיף א'.
  7. שו"ע תרע"ז ד'.
  8. באבודרהם ביאר הטעם שאינם נזרקים כתשמישי מצווה, כיון שעשאוּם רבנן כתשמישי קדושה מפני שהוא זכר לשמן של המקדש. וכ"כ האשכול. וכן הביא בהגהות מהר"א אזולאי על הלבוש תרע"ז בשם ר' אחאי גאון.
  9. פניני חנוכה עמ' קמ"ט בשם הגריש"א. לכא' הכוונה שהשמן במקדש התקדש בכלי שרת קדושת הגוף (עי' תוס' מנחות פ"ט). ונפסל בלינה, ולכן צריך שריפה כמו נותר. וכן הפתילות נפסלו משום השמן שבתוכם. [ומה שמשליכים את דשן המנורה בבית הדשן ונבלע במקומו (יומא כ"א). היינו כשלא נפסל בלינה. וצ"ע]. וכ"כ בדברי יואל חנוכה.
  10. אמנם עיי"ש בפניני חנוכה שמעיקר הדין אי"צ דווקא שריפה, אלא רק שלא יבואו להנות ואפשר גם בקבורה וכדו'.
  11. וע"ע תשובות והנהגות ח"ו קנ"ט, ושמחת המועדים עמ' ר"פ.
  12. לוח דבר בעתו. אמנם י"א שרק נותר (ופיגול) שריפתם ביום, עי' רמב"ם פסוה"מ י"ט ה', חינוך קמ"ג ומנ"ח שם סק"ב (ובהערות בשולי המנחה).

ז. לפי"ז אולי ראוי לשרוף באותו יום ולא למחרת, כמו בנותר.

ו"ל שהשמן במקדש נפסל בלינה ולכו"ע צריך שריפה ביום. וצ"ע.

פרק יב: הדלקה בבית הכנסת

- א. תקנו להדליק נרות בבית הכנסת שהוא מקדש מעט, זכר לנס שנעשה במקדש¹.
- ב. לפי"ז י"ל שמדליקים רק בביהכנ"ס שמתפללים בו שהוא כמקדש, ולא בביהמ"ד².
- ג. מניח את הנרות בכותל דרום³, כמו המנורה שעמדה בדרום⁴.
- ד. מניחים בדרום העולם אף שאינו לימין ארון הקודש, כמו המנורה⁵.

1. ספר המנהיג הלכו' חנוכה קמ"ח כיון שהנס נעשה במקדש, עושים כן במקדש מעט. וכ"כ באשכול ובכלבו סי' מ"ד לעשות זכר למקדש, ובאורחות חיים ז' (ועיי"ש עוד טעמים). וראשונים ופוסקים המובאים בסעיף ג' ובכל פרק זה, והאדר"ת בספרו זכר למקדש. ושמעתי לבאר (מהגר"ש פיש שליט"א) מדוע חז"ל לא תקנו בעיקר תקנת נ"ח להדליק בביהכנ"ס, כיון שבזמן התקנה ביהמ"ק היה קיים ולא היו צריכים לעשות זכר למקדש! אמנם יש ראשונים שכתבו טעמים אחרים להדלקה בבית הכנסת עיין ריב"ש קי"א, המכתם פסחים ק"א א', ריטב"א שבת כג., ב"י תר"ע.

2. ומש"כ המ"ב תרע"א ל"ט או בביהמ"ד, עי' בכה"ח ס"ק ס"ה שהוסיף שמתפללין בו. וכן דעת הגרשז"א (הליכות שלמה חנוכה פי"ז דבר הלכה ה', אורחות הלכה הערה 10, נר חנוכה פי"ז הערה ד'), הגריש"א (אשרי האיש ח"ג ל"ו י', ישא יוסף או"ח ח"א קל"ט), והגרנ"ק (חוט שני חנוכה פי"ט עמוד שי"ד, פסקי הלכות מהגרי"א דינר פ"ג אות ג').

3. טושו"ע תרע"א ז'.

4. בהגהות סמ"ק (לרבינו פרץ) מצווה רע"ט כתב להדליק בימין דומיא דמנורה שעמדה בימין, (והיינו ימין כלפי השכינה שבמערב, עי' לעיל פ"ד הערה 9).

ובצרוו החיים (תלמיד ר"פ) עמ' ק"י כתב דומיא דמנורה שעמדה בדרום, וכ"כ בספר הנייר הל' חנוכה, וספר המנהגים (טירנא), ובספר המנהגים (קלויזנר). וכ"כ הטור תרע"א ז', וברמ"א (כמו שהגיה המ"ב ס"ק מ"א), ובאר הגולה (כמו שהגיה המאמר מרדכי, מחצית השקל ושעה"צ מ"ד) ובט"ז שם סק"ז, ופמ"ג מ"ז ז', הגר"א כ', ומ"ב מ'.

אמנם בשו"ת מהר"י ברונא ל"ט חולק וסובר שמניחים את הנרות בצפון. וביאר בשו"ת בצל החכמה ח"ב נ' דומיא דמנורה בביהמ"ק שמונחת משמאל הנכנס.

5. בצל החכמה ח"ב נ', הגר"ח ק שליט"א בהליכות יוסף עמ' קפ"ג. אמנם בתשובות והנהגות ח"ג רט"ו כ' כתב שתמיד מדליקים בימין ארון הקודש, וכ"כ בפסקי הלכות מהגרי"א דינר פ"ג א' בשם הגרנ"ק, וצ"ב.

- ה. י"א להניח את הנרות משליש הבית ולפנים⁶, כמו המנורה שעמדה בשליש ההיכל⁷.
- ו. מסדרים את הנרות ממזרח למערב⁸, כמו שהיו מסדרים במקדש⁹.
- ז. לפי"ז המדליק עומד (בין הכותל לנרות) אחוריו לדרום ופניו לצפון¹⁰ ומתחיל מהנר הסמוך לארון הקודש, כמו במקדש שמתחיל לפני ה"י¹¹.
- ח. יש נוהגים שהמדליק עומד אחוריו לצפון ופניו לדרום ומתחיל מהנר המערבי, כמו במקדש שמתחיל מהמערב¹².
- ט. יש חולקים וסוברים שמסדרים את הנרות מצפון לדרום, כמו במנורה¹³.
- י. מדליק את המנורה בגובה י"ח טפחים, כמו גובה המנורה במקדש¹⁴.
- יא. ראוי להדליק נרות ביהכנ"ס דוקא בשמן, כמו הנס שהיה במקדש¹⁵.

6. בצל החכמה ח"ב נ' ס"ק ג' ו'.

7. כמבואר ברמב"ם בית הבחירה פ"ג הי"ז. (ועיין מנח"ח צ"ז ז', צ"ח ז').

8. תרוה"ד ק"ד, ורמ"א תרע"א ז'.

9. תרוה"ד קד כדעת רבי (במנחות צח). שכך סדרו במנורה, וצריך לסדר את הנרות כדרך שמסדרים במנורה. והובא בב"י תרע"א ז', ובמ"א ט' ומחצה"ש, פרי חדש ז', ט"ז ז', לבוש ח', הגר"א כ', ומ"ב ס"ק מ"ב. שו"ת מהרש"ל פ"ה, מהר"י ברונא ל"ט, מטה משה תתקע"ח.

10. דהיינו כשארון הקודש במזרח והמנורה בכותל דרום, מרחיקים את המנורה מכותל דרום והמדליק עומד בין הכותל למנורה.

11. שו"ת מהר"י ברונא ל"ט, שו"ת חת"ס או"ח קפ"ו, מ"ב תרע"א מ"ג ועיין שעה"צ תרע"ו כ"א. בפמ"ג תרע"ו מ"ז סוסק"ו כתב לעשות בבית הכנסת כמנורה במקדש (וכן כתב בתרע"א א"א י"ד), ויש לעיין האם כוונתו שמתחיל מארון הקודש או ממערב כדעה השניה. ועיין שבה"ל ח"א קצ"ה, משנה הלכות ח"ד פ"א.

12. עיין להורות נתן ח"ז נ"א שדייק כן בב"י, וכן כתב כף החיים תרע"א ס"ט, שבט הסופר כ"ד, אורחות רבינו ח"ג עמ' י"ב אות ל"ב.

13. ריב"ש ת"י ע"פ דעת הרמב"ם והסמ"ג שכך מסדרים במנורה. הובא במג"א תרע"א ט', שעת"ט ופמ"ג מ"ז ז', ומ"ב ס"ק מ"ב, ועיי"ש שהנוהגים כן אין למחות בם דיש להם על מי לסמוך. וכ"כ החיי אדם קנ"ד י"ז, מחזיק ברכה תרע"א ה', סידור יעב"ץ שער ניקנור נר ב' אות ה', כנסת יחזקאל י"ז, שו"ת ר"א גוטמאכער נ"ד.

14. מור וקציעה תרע"ה ד"ה וזוה, משנת יעקב ח"ב תרע"א. והנה במ"ב תרע"א כ"ז הביא מהפמ"ג (תרע"ה א"א ב') להדליק נרות ביהכנ"ס במקום גבוה. ובפמ"ג שם כתב שאינו יודע מה הטעם, וביאר בהלכות חג בחג חנוכה (עמ' קכ"ד) שהטעם הוא דומיא דמנורה.

15. עטרת זקנים בשו"ע תרע"ג (ובנדמ"ח תקנו שהמקור ממרה"ל בנר מצווה), וביאר שביהכנ"ס הוא מקדש מעט כמו המקום שנעשה בו הנס ע"י השמן. וכ"כ בשולחן שלמה שם א'. ובכה"ח י"ג כתב שלכן ידליק בשמן זית.

- יב.** נרות ביהכנ"ס צריכים שיעור, כמו במנורה¹⁶.
- יג.** אין לכבות את הנרות כשהלכו אנשים, כיון שהמנורה דולקת כמצוותה במקדש¹⁷.
- יד.** בבית הכנסת ראוי להדר להדליק דוקא במנורה ולא בכוסיות, כמו המנורה במקדש¹⁸.
- טו.** יש נוהגים שהנרות ידלקו עד חצות¹⁹, זכר למקדש²⁰.
- טז.** מדליקים בין מנחה למעריב²¹, כמו במקדש שהדליקו אחרי התמיד לפני הקטרת האברים²².
- יז.** מדליקים בביהכנ"ס מבעוד יום²³, כמו המנורה במקדש²⁴.
- יח.** ראוי להדליק ע"י כהן, כמו במנורה²⁵.
- יט.** וי"א להדליק על ידי הש"ץ²⁶, שהוא ככהן המקריב²⁷.
- כ.** אין להדליק ע"י קטן, וי"ל הטעם כמו שאינו מדליק את המנורה²⁸.

-
16. עיין פמ"ג תרע"ה א"א ב', מלמד להועיל ח"א קכ"א.
17. שבט הלוי ח"ח קנ"ו.
18. הגר"י גואלמן שליט"א בשם הגר"ח פ' שיינברג זצוק"ל (הובא בגליון 'רוממות' מס' 44), וכתב שלעיכובא הוא קנים וירך כמבואר במנחות כח. ובתוס' שם.
19. דרכ"מ תרע"ב א', וכן משמע בשע"ת תרע"א י"ב בשם השבו"י (ח"ב מ"א), מג"א תרע"א ב' ובלבושי שרד סק"ד ופמ"ג א"א ב', וסידור יעב"ץ.
20. תשובות והנהגות ח"ב שמ"ב ט' זכר למקדש שדלק כל הלילה. וצ"ב א"כ מדוע לא תיקנו להדליק כל הלילה.
21. כלבו סי' מ"ד, והובא בדרכ"מ תרע"א ה' וברמ"א שם סעיף ז'.
22. שבט הלוי ח"ד ס"ה. וע"ע שו"ת שב יעקב ח"א כ"ב, ומהרש"ם ח"ט ל"ח.
23. מהרי"ל הלכות חנוכה (אות ד').
24. שו"ת שיח יצחק של"ט, תשובות והנהגות ח"ב של"ו. וכדעת הרמב"ן שמות י"ב ו' שהדלקת המנורה ביום, וכ"כ במקד"ד סי' כ"א ע"ש.
- אמנם בתוס' מנחות פט. (ד"ה אין) כתב שמדליקים בערב, וכ"כ באבן עזרא שמות י"ב ו'.
25. שיח יצחק ש"מ. ואף לדעת הרמב"ם ביא"מ ט' ז' שזר כשר להדליק בחוץ, אין זה לכתחילה, וע"ש ראב"ד ובמפרשים. וכן הובא (בשונה"ל עם תורת המועדים תרע"א ס"ק ל"א) בשם הגר"ש דבילצקי.
26. מהרי"ל מנהגים חנוכה ג', וכן בט"ז תרע"א סק"ח בשם מהר"ם מיניץ משמע שהש"ץ מדליק. והובא בשיח יצחק ש"מ.
27. כתר שם טוב מנהגי חנוכה תקפ"ג.
28. ע"י דברי יציב אור"ח ח"ב רפ"ו, מנח"י ח"ו ס"ה א', תשובות והנהגות ח"א שצ"ז, אז נדברו ח"ה ל"ו, שרגא המאיר ח"ב ט"ז.

- כא.** מדליקים בבית הכנסת גם בבוקר²⁹, זכר למקדש לדעות שהדליקו שוב בבוקר³⁰.
- כב.** גם לדעות שבמוצ"ש מדליקים אחר הבדלה³¹ בביהכנ"ס מדליקים קודם הבדלה³², וי"ל כמו הדלקת המנורה שדוחה שבת³³.

---

29. מקור חיים (לחיות יאיר) תרע"ב ב'. בפמ"ג תר"ע א"א ב' כתב שבביהכנ"ס דולקים הנרות בשחרית [ואולי כוונתו שנשאר מהלילה].

30. בנין שלמה ח"א נ"ג לדעת הרמב"ם תמו"מ ג' י"ב שהדליקו בבוקר, או"ש חנוכה ג' ג'. וכ"כ בשו"ת שיח יצחק שמ"א. התעוררות תשובה ח"ג תס"א.

הובא בשד"ח ח"ט סוף מערכת חנוכה (כ"ד), שבילי דוד תרע"א, לבושי מרדכי תנינא פ"ג, מלמד להועיל או"ח קכ"א.

וי"ל אף לחולקים על הרמב"ם שלא הדליקו בבוקר אלא רק היטבו, מ"מ תיקנו להדליק בביהכנ"ס זכר להטבה בבוקר [ולא תיקנו להיטיב כיון שאינו ניכר ואין בזה פירסומי ניסא].

[הטעם שלדעת הרמב"ם לא תיקנו גם ביחיד להדליק ביום כמו במקדש עיין לעיל פרק ה' סעיף ב']. אמנם יש שכתבו שהדלקה בביכנ"ס ביום הוא רק משום פירסומי ניסא, עיין מלמד להועיל ח"א קכ"א.

31. ט"ז תרפ"א, וביאור הלכה שם בשם כמה פוסקים.

32. מ"א תרפ"א ב' ומ"ב ג', וביאור הלכה שם.

33. זמנים ומועדים (לר"ש בן דוד, חלק ב, חנוכה סי' א ענף א אות כו). וכנ"ל פרק ה' סעיף י' לדעות שגם בבית מדליקים קודם הבדלה, וי"ל שבביהכנ"ס עיקר התקנה היא כמו במנורה וכו"ע מודו.

